

Paleolit

Paleolithic

Bobrůvka (okr. Žďár nad Sázavou)

„Křtinava“, kóta 579,7 m, Bobrůvka II.

Střední paleolit, mladý paleolit. Dílnský areál. Povrchový nález.

Průzkum. Uložení nálezu: dočasně u nálezce.

Lokalizace: WGS-84: 49.4511575N, 16.0761797E

Na jaře 2023 byl autorem zprávy na mineralogické burze v Tišnově získán koupí paleolitický artefakt – kombinace zobce a vrubu na úštěpu z velmi silně eolizovaného křišťálu (obr. 1), pocházející z cca 30 let starého mineralogického sběru na lokalitě Bobrůvka v polní trati „Křtinava“. Neznámý nálezce ani prodávající netušili, že se jedná o pravěký artefakt a předmět byl pohozen v bedýnce s označením místa sběru spolu s poškozenými krystaly jako sběratelsky neatraktivní materiál, spíše surovina pro brusíče.

Archeologickou lokalitu Bobrůvka II „Křtinava“ uvedl do literatury K. Valoch (2004), který z ní uvádí podchycené jen dva artefakty, a to křišťálové dvoupodstavové mikrořádlo a eolizovanou mesiální část čepele.

Jako mineralogická lokalita, kde je možné na poli nalézt krystaly citrínů a křišťálů, bylo místo zpopularizované zejména knížkami M. Vaňka (2007; 2019), avšak již K. Valoch ve svém článku z roku 2004 uváděl, že na takto sběratelsky exponovaném místě není již možné získat reprezentativní kolekci a cílený archeologický průzkum je zde spíše paběrkováním než vědeckým výzkumem. K tomu si dovoluji na základě osobní zkušenosti z podzimu 2020 dodat, že v současnosti se zde již šance na nalezení, byť jen jediného pravěkého artefaktu limitně blíží nule (na poli se v pracovní den sešlo pět hledačů minerálů; jak to potom na těchto vyhlášených křišťálových lokalitách asi vypadá o víkend, si lze snadno domyslet).

Literatura

Valoch, K. 2004: Křišťály jako surovina štípané industrie. *Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales* LXXXIX, 129–166.

Vaněk, M. 2007: *Láska k šutrům*. Praha: Milahelp.

Vaněk, M. 2019: *Galerie minerálů Vysočiny*. Praha: Milahelp.

Obr. 1. Bobrůvka. Kombinovaný nástroj z křišťálu. Foto P. Šmacha.

Fig. 1. Bobrůvka. A combined tool made of rock crystal. Photo by P. Šmacha.

Summary

A Paleolithic artefact purchased at the sales exhibition of minerals in Tišnov is a combined tool (burin and notch) on a flake made of highly weathered rock crystal (Fig. 1), discovered about 30 years ago during a surface survey at the Bobrůvka site (Žďár nad Sázavou District) in ‘Křtinava’ field.

Petr Šmacha

Bořitov (okr. Blansko)

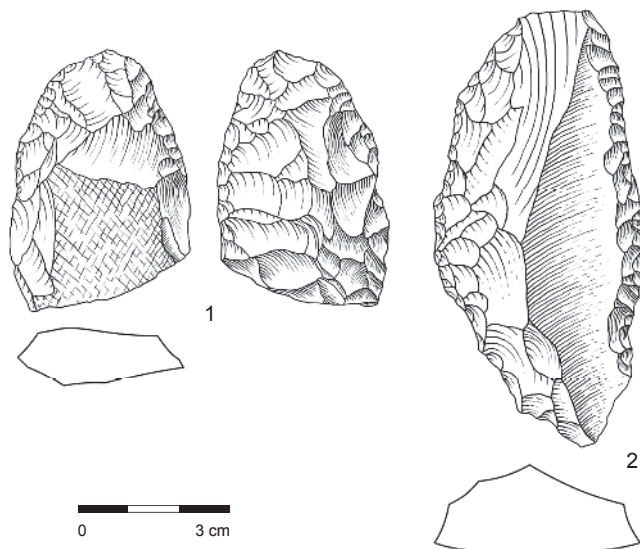
„Horky“.

Střední paleolit. Sídliště. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezu:

Moravské zemské muzeum – Ústav Anthropos.

Lokalizace: WGS-84: 49.4305247N, 16.6102536E

Roku 2020 zemřel herec J. Nedorost, který vlastnil velmi rozsáhlou sbírku paleolitických artefaktů, hlavně z okolí Bečova, kterou se jen z menší části podařilo převzít do Národního muzea. Ve sbírce byla i nějaká moravika, získaná patrně koupí či výměnou. Pracovník Národního muzea Jan Eigner roku 2023 tyto artefakty laskavě předal do sbírek Moravského zemského muzea. Několik spongolitových nástrojů doplňuje středopaleolitickou kolekci z lokality „Horky“ u Bořitova: zoubkovaný úštěp, čepelovitý úštěp s vrubem, nepatinovaná část listovitého hrotu s hrotitě oblou extremitou (obr. 2: 1) a nepatinované dvojité drasadlo na čepelovitém úštěpu (obr. 2: 2) (Oliva 1987; 2014; Oliva, Gadas 2024).

Obr. 2. Bořitov. Ukázka ze sbírky paleolitických artefaktů. Kresba T. Janků.

Fig. 2. Bořitov. Selection of the Paleolithic artefacts. Drawing by T. Janků.

Literatura

- Oliva, M. 1987: Vyvinutý micoquien z návrší Horky u Bořitova – první výsledky. *Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales* LXXII, 21–44.
- Oliva, M. 2014: Starší doba kamenná – paleolit. In: Z. Jarůšková, A. Štrof (eds.): *Pravěk Boskovicka*. Vlastivěda Boskovicka 3. Boskovice: Muzeum Boskovicka, 15–49.
- Oliva, M., Gadas, P.: Nové nálezy z ústřední středopaleolitické stanice Bořitov V – Horky. *Acta Musei Moraviae Scientiae sociales* 109(1), 3–40.

Summary

Some typical Middle Paleolithic artefacts from the collection of J. Nedorost (Fig. 2), discovered at the Bořitov V site (Blansko District), were handed over to the Moravian Museum in 2023.

Martin Oliva

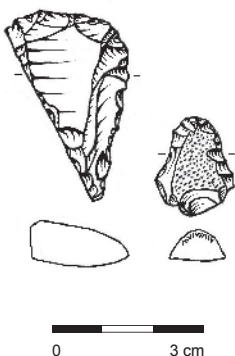
Brno (k. ú. Jundrov, okr. Brno-město)

„Na Nivě“.

Epiaurignacien. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: dočasně u nálezce.

Lokalizace: WGS-84: 49.2162244N, 16.5482794E

Dne 14. 8. 2023 byla na základě archeologického deníku majora J. Lavického (Lavický 1935–1943) autorem zprávy v terénu ověřena lokalita Brno-Jundrov, o jejímž přesném umístění se v odborné literatuře vedou již více jak 30 let spory (Oliva 1987; 1991; naposledy Nerudová et al. 2022). Major J. Lavický v deníku uvádí jako objevitele lokality J. Páska a místo popisuje jako 1 km vzdálené severně od kostela v Jundrově, na okraji lesa na ploše 80 × 80 m. Výše uvedený deník obsahuje i protokol ze dne 19. 12. 1936, z něhož vyplývá, že major J. Lavický předal do Oddělení moravského pravěku Zemského muzea v Brně 38 kusů artefaktů získaných na této lokalitě. Autor zprávy našel při revizním sběru v trati „Na Nivě“ devět kusů paleolitické štípané industrie zahrnující dvě škrabadla (obr. 3), zlomek čepele se stopami opotřebení, zlomek zoubkovaného nástroje, dva úštěpy a tři kusy výrobního odpadu. Větší z nalezených škrabadel je dvojitě, avšak protilehlá hlavice je vertikálně otočena o 90 stupňů, a podle tvaru soudím, že jeho uživatel byl levák. V surovinovém spektru převažuje rohovec typu Krumlovský les, zastoupen je i silicit glacienních sedimentů a jedním kusem i rohovec typu Troubky – Zdislavice. Sběr proběhl na zalesněné plošině nejvyššího výběžku kóty 391 m Holedná, a to na deštěm vymletých lesních cestičkách, jimiž je místo hojně protkáno. Artefakty byly nalezeny v rozmezí nadmořských výšek 239–252 m a největší vzdálenost mezi krajními nálezy činila 170 m, nálezovou situaci zachycuje mapa (obr. 4).

Obr. 3. Brno-Jundrov. Škrabadla. Kresba P. Šmacha.

Fig. 3. Brno-Jundrov. Endscrapers. Drawing by P. Šmacha.

Obr. 4. Brno-Jundrov. Mapa lokality s vyznačením poloh posledních nálezů. Autor P. Šmacha.

Fig. 4. Brno-Jundrov. Map of the site marking the position of recent finds. Author P. Šmacha.

Literatura

- Lavický, J. 1935–1943: *Steinzeit [deník]*. Rkp. Uloženo: archiv Ústavu Anthropos, Moravské zemské muzeum, č. AD/28.
- Oliva, M. 1987: *Aurignacien na Moravě*. Studie Muzea Kroměřížska '87. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska.
- Oliva, M. 1991: Mladopaleolitická stanice s radiolaritovou industrií v Brně-Jundrově. *Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales* LXXVI, 19–29.
- Nerudová, Z., Sedláčková, L., Neruda, P., Roblíčková, M., Doláková, N., Plichta, A., Bobula, O. 2022: Příspěvek k osídlení oblasti Brno-Štýřice. Záchraný výzkum na ulici Vídeňská 11. *Přehled výzkumů* 63(1), 19–31.

Summary

Based on Major J. Lavický's archaeological diary, the precise location of the Paleolithic site Brno-Jundrov was verified in the field in August 2023 (Fig. 4). The surface survey conducted on a forested plateau at the easternmost point of Holedná at 391 m in 'Na Nivě' field yielded nine pieces of chipped stone industry, including two endscrapers, a blade fragment with use-wear marks, a fragment of a serrated tool, two flakes and three pieces of production waste (Fig. 3).

Petr Šmacha

Brno (k. ú. Kníničky, okr. Brno-město)

„U Přehrad“.

Pozdní paleolit. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum – Ústav Anthropos.

Lokalizace: WGS-84: 49.2339103N, 16.5209778E

Dne 12. 8. 2023 byla na základě archeologického deníku majora Lavického (Lavický 1935–1943) autorem zprávy v terénu ověřena paleolitická lokalita Brno-Kníničky v trati „U Přehrad“. Major J. Lavický uvádí, že zde našel 16 kusů paleolitické štípané industrie a podle protokolu je dne 19. 12. 1936 předal do Oddělení moravského pravěku Zemského muzea v Brně. Lokality popisuje ve svém německy psaném deníku jako nálezovou plochu o rozměru 30 × 30 m situovanou nahoře nad skálou, severozápadně od kóty 212 m. Tato kóta již v současnosti neexistuje a zanikla nejspíš v souvislosti s výstavbou mostního pilíře nedokončené dálnice v roce 1938, je však dohledatelná na mapě Topografické sekce 1 : 25 000 třetího vojenského mapování.

V minulosti se zde podle historického leteckého snímkování nacházela drobná políčka a v současnosti je na místě odstavná parkovací plocha pro zahrádkářskou kolonii a část lokality je zatravněna. Přes tyto povrchovému sběru nepříznivé podmínky se autorovi zprávy podařilo na místě nalézt drobné reziduum jádra na čepelky z rohovce typu Krumlovský les II. Poloha místa a charakter nálezů analogicky odpovídá lokalitě Vladislav I a svádí k zařazení do období pozdního paleolitu.

Literatura

Lavický, J. 1935–1943: *Steinzeit [deník]*. Rkp. Uloženo: archiv Ústavu Anthropos, Moravské zemské muzeum, č. AD/28.

Summary

Based on Major J. Lavický's archaeological diaries, a small Paleolithic site in Brno-Kníničky was revisited in 'Ú Přehradý' field in August 2023. During the surface survey, a residual core for bladelets made of Krumlovský les II-type chert was found.

Petr Šmácho

Brno (k. ú. Komín, okr. Brno-město)

Ul. Houšková, parc. č. 2549/2.

Mladý paleolit. Osteologický materiál. Vertikální řez. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -601099, -1157681

V souvislosti s výstavbou nových obytných domů v Brně-Komíně na Houškové ulici bylo v létě 2023 započato budování nové kanalizační sítě navazující na Houškovu ulici z východu. Z výkopu kanalizace se podařilo vyzvednout zlomek fosilní kosti. Vzhledem k fragmentárnímu a nepříliš dobrému stavu dochování je přesná interpretace kosti nejasná, snad se jedná o kloub humeru turovitého nebo jelenovitého zvířete. Nález byl učiněn v hloubce 1,1 m, v souvrství spraší a tenkých vrstev hlinitých štěrků. Stáří je možno pouze odhadnout na mladý paleolit.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

In 2023, a salvage archaeological excavation was conducted in the cadastral area of Komín (Brno-City District) in Houšková Street, during which a fossilised bone (a humerus fragment) of Bovidae or Cervidae family was recovered from the sewer trench.

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město)

„Hrubé podsedy“.

Počáteční fáze mladého paleolitu. Ojedinelý artefakt. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezů: dočasně u nálezce.

Lokalizace: WGS-84: 49.1952006N, 16.7082792E

Na katastru Líšně v trati „Hrubé podsedy“, 50 m jižně od místa výzkumu sídliště bohunicenu (Škrdla 2017) vyzvedl D. Krása kamenný artefakt vyrobený z šedého radiolaritu typu

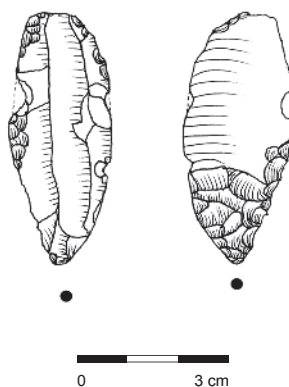
Vršatecké Podhradie (obr. 5). Jedná se o jerzmanowický hrot retušovaný nejvíce na úderovém bulbu čepelového polotovaru. Tento nález dokládá přítomnost nositelů technokomplexu lincombien-ranisien-gerzmanowicien i na této stanici. Za tvůrce jerzmanowických hrotů byl tradičně pokládán *Homo neanderthalensis*, nová hypotéza (Demidenko, Škrdla 2023), podložená srovnáním technologie výroby i datací rozsáhlých souborů ze střední a západní Evropy, však interpretuje tvůrce jerzmanowických hrotů jako potomky nositelů bohunicenu, tj. jako moderní lidi *Homo sapiens*.

Literatura

Demidenko, Yu. E., Škrdla, P. 2023: Lincombien-Ranisian-

Jerzmanowician Industry and South Moravian Sites: a Homo sapiens Late Initial Upper Paleolithic with Bohunician Industrial Generic Roots in Europe. *Journal of Paleolithic Archaeology* 6, article number 17. DOI: 10.1007/s41982-023-00142-2.

Škrdla, P. 2017: *Moravia at the onset of the Upper Paleolithic*. The Dolní Věstonice Studies 23. Brno: Czech Academy of Sciences, Institute of Archaeology.

Obr. 5. Brno-Líšeň, „Hrubé podsedy“. Jerzmanowický hrot. Kresba J. Krása.

Fig. 5. Brno-Líšeň, 'Hrubé podsedy'. Jerzmanowice point. Drawing by J. Krása.

Summary

A stone artefact made of grey radiolarite of the Vršatecké Podhradie type was discovered in 'Hrubé podsedy' field (Líšeň cadastral area, Brno-City District), not far from the Bohunician site (Škrdla 2017). It is identified as a Jerzmanowice point (Fig. 5). This discovery confirms the presence of bearers of the Lincombien-Ranisian-Jerzmanowician technocomplex also at this site.

Jan Krása, David Krása

Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město)

„Za Panskou zahradou“, „Za Zámkem“, Brno-Líšeň IIa.

Mladý paleolit. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezů: dočasně u nálezce.

Lokalizace: WGS-84: 49.2039333N, 16.7035586E

Na polykulturní lokalitě Brno-Líšeň IIa, v okolí kóty 320,4 m na ploše cca 150 × 150 m úspěšně pokračují povrchové sběry. Ke sběrům z minulých let, které již vyhodnotil M. Oliva (1985; 2020; 2021), přibýlo od té doby několik desítek kusů patinované i nepatinované štípané industrie, mezi nimiž vynikají dva bifaciální artefakty ze spongolitu (obr. 6). Oba tyto výrazné kusy pocházejí z horní třetiny severního svahu, který je však na počet

nalezených artefaktů nejméně. K těmto prostorovým pozorováním dále uvádím, že většina mnou nalezených paleolitických nálezů lokality se soustřeďuje ve směru jih a jihovýchod, přičemž zde převažují polotovary a výrobní odpad. Oproti tomu retušované nástroje a zejména vysoká škrabadla, přináležející nejspíše do aurignacienu, ležela v horní polovině jihozápadního a západního svahu. Nepatinovaná industrie z období neolitu a eneolitu je rozptýlena převážně od vrcholové partie směrem na východ a jihovýchod svahu kóty.

Jako první na lokalitě nejspíš sbíral major J. Lavický, který ve svém deníku (Lavický 1935–1943) uvádí, že dne 28. 3. 1936 ve vzdálenosti 0,5 km východně od zámku na ploše 100 × 100 m získal ze západního svahu 28 kusů paleolitické štípané industrie.

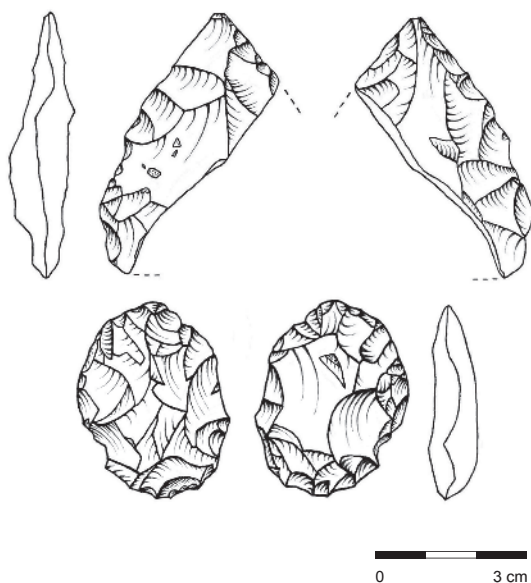
Literatura

Lavický, J. 1935–1943: *Steinzeit [deník]*. Rkp. Uloženo: archiv Ústavu Anthropos, Moravské zemské muzeum, č. AD/28. 79.

Oliva, M. 1985: Příspěvek k lokalizaci paleolitických nálezů v okolí Brna-Líšně (okr. Brno-město, Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 1983, 19–21.

Oliva, M. 2020: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 61(1), 128.

Oliva, M. 2021: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(1), 172–173.

Obr. 6. Brno-Líšeň IIa. Bifaciální artefakty. Kresba P. Šmacha.

Fig. 6. Brno-Líšeň IIa. Bifacial artefacts. Drawing by P. Šmacha.

Summary

Several dozen pieces of both patinated and non-patinated chipped stone industry, including two noteworthy bifacial artefacts made of spongolite (Fig. 6), were discovered near the spot height of 320.4 m at the multi-period site of Brno-Líšeň IIa (Líšeň cadastral area, Brno-City District).

Petr Šmacha

Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město)

Ul. Houbařská, parc. č. 5133.

Mladý paleolit. Osteologický nález. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -591773, -1159419

V roce 2023 pokračoval záchranný archeologický výzkum při výstavbě rodinných domů na ulici Houbařská v Brně-Líšni, započatý již v roce 2020. Kromě laténských a raně středověkých nálezů (viz oddíly Doba železná a Středověk a novověk) byl v průběhu zemních prací dělníky vyzvednut fosilizovaný paroh, pocházející snad ze soba nebo megalocerose. Odhadované stáří nepřesahuje cca 50 000 let. Nález byl učiněn nedaleko nálezu lebky stepního zubra v roce 2020 (Nývtová Fišáková, Zubalík 2021).

Literatura

Nývtová Fišáková, M., Zubalík, J. 2021: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(1), 172.

Summary

In 2023, an ongoing salvage excavation conducted in Houbařská Street (Líšeň cadastral area, Brno-City District) yielded a fossilised antler, possibly originating from a reindeer or Megaloceros.

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Slatina, okr. Brno-město)

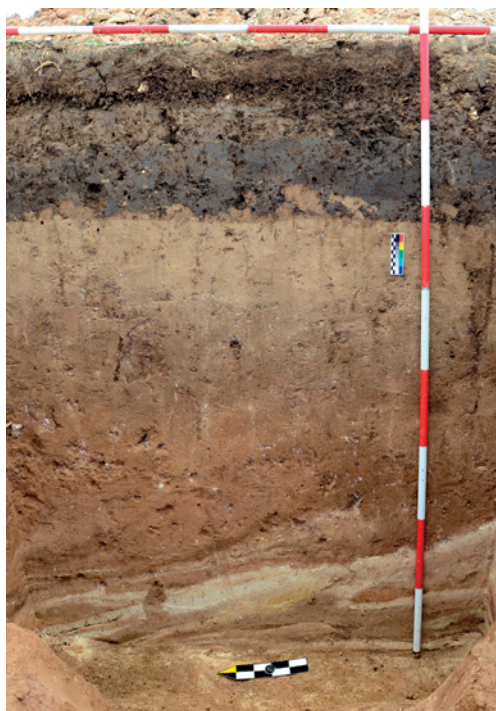
„Na Slatinsku“; Stránská skála III.

Mladý paleolit, bohunicien. Exploatačně-dílenský areál. Sonda. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1871483N, 16.6811375E

V roce 2023 pokračoval v poloze Stránská skála III systematický výzkum pravěkých exploatačně dílenských aktivit. Výzkum se primárně zaměřil na exkavaci severní poloviny objektu kultury zvoncovitých pohárů 12/20, který byl zahájen již v roce 2021 (viz oddíl Eneolit). V průběhu exkavace výplně objektu byly identifikovány izolované paleolitické artefakty, jejichž počet rostl směrem k jeho dnu, které se zahluvovalo do spraše a pod ní spočívajících pleistocenních půd. S ohledem na toto zjištění byla severozápadně od okraje původního objektu otevřena zjišťovací sonda o rozměrech 2 × 1,5 m, jejímž cílem bylo ověření stratigrafické pozice paleolitických artefaktů nalázaných v sekundární pozici v rámci výplně pravěkého objektu.

Ze zdokumentované stratigrafie (obr. 7) vyplývá, že pod vrstvou ornice a podorničí se nachází 25–30 cm mocná vrstva spraše. Pod ní spočívá 50–60 cm mocné souvrství pleistocenních půd, které bylo možné rozdělit do dvou makroskopicky odlišitelných horizontů. Tato stratigrafická situace odpovídá starším pozorováním z předchozích výzkumů lokality, kdy byly tyto horizonty označovány jako „svrchní a spodní paleopůda“ (Svoboda, Bar-Yosef eds. 2003). Z obou vrstev pochází nálezy paleolitických štípaných artefaktů vyrobených převážně z místních rohovců. Zatímco artefakty ze svrchní paleopůdy postrádají charakteristické technologické a typologické znaky, artefakty ze spodní paleopůdy se vyznačují obousměrnou redukcí, fase-tovanými patkami a nálezy levalloiských hrotů, díky čemuž je lze bezpečně klasifikovat jako bohunické. Nálezy z obou vrstev

Obr. 7. Brno-Slatina. Stránská skála III. Stratigrafická situace. Foto J. Bartík.
Fig. 7. Brno-Slatina. Stránská skála III. Stratigraphic context. Photo by J. Bartík.

obsahují početné hlízy a bloky suroviny, včetně kusů opuštěných ve stádiu zkoušek, a také produkty primární preparace se zbytky kůry, což je i vzhledem k vysoké míře zpětné složitelnosti znak charakteristický pro dílenské prostředí.

Za nejdůležitější přínos sondážního výzkumu lze považovat objev ohniště ve formě nepravidelně oválné jámy s propáleným dnem a početnými uhlíky, které se nacházelo na bázi spodní paleopůdy a zahluvovalo se i mírně pod ni. O několik centimetrů výše u východního okraje sondy se podařilo zachytit ještě čoučku tmavšího sedimentu s drobnými roztroušenými uhlíky. Přesné stáří obou nálezových situací verifikuje aktuálně probíhající radiokarbonové datování. Z ohniště, uhlíkaté čoučky i celé stratigrafické situace na západním profilu sondy byly odebrány vzorky pro široké spektrum přírodovědných analýz, včetně mikromorfologických výbrusů a analýzy sedimentární DNA.

Z prostorového hlediska se sonda nacházela cca 42 m severně od severozápadního rohu lokality Stránská skála IIIa s podobnou stratigrafií, 40 m severozápadně od polohy Stránská skála IIIc a 80 m východně od polohy Stránská skála IIIb. Závěrem lze říci, že výše popsaná testovací sonda poskytla důkaz o výskytu zajímavé koncentrace paleolitických artefaktů dílenského charakteru, která pokračuje zejména severním a východním směrem a naznačuje vysoký potenciál pro další výzkum.

Literatura

Svoboda, J. A., Bar-Yosef, O. (eds.) 2003: *Stránská skála. Origins of the Upper Paleolithic in the Brno Basin, Moravia, Czech Republic*. American School of Prehistoric Research Bulletin 47. The Dolní Věstonice studies 10. Cambridge: Peabody Museum of Archaeology and Ethnology, Harvard University.

Summary

The systematic research of prehistoric exploitation and workshop area continued in 2023 at the Stránská skála III site (Slatina cadastral area, Brno-City District). A smaller test pit yielded

a new concentration of Paleolithic artefacts typical for workshops, primarily made of local cherts. Two horizons of Pleistocene soils were documented, with the lower one belonging to the Bohunician. The most significant contribution of the test pit excavation was the discovery of a hearth in the form of an irregularly oval pit with a burnt bottom rich in charcoal, located at the base of the lower paleosol and slightly extending beneath it. The concentration of artefacts continues in the north and east directions, indicating a high potential for further research (Fig. 7).

Jaroslav Bartík, Petr Škrdla, Katarína Adameková

Březník (okr. Třebíč)

„Velký kralický“.

Pozdní paleolit. Ojedinelý artefakt. Povrchový sběr. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: dočasně u nálezce.

Lokalizace: WGS-84: 49.1803364N, 16.1991364E

Povrchovým průzkumem v okolí obce Březník byl při severním okraji obce nalezen zbytek drobného patinovaného jádra. Nález byl učiněn jihovýchodně od vodojemu na rozhraní katastru obce s Kralicemi nad Oslavou a svahu s jihovýchodním sklonem v nadmořské výšce 415 m. V okolí se ojedinělé nálezy patinované industrie příležitostně nacházejí (cf. Kuča et al. 2012; Bartík et al. 2014). Artefakt lze s určitou pravděpodobností přiřadit k pozdnímu paleolitu.

Literatura

Bartík, J., Běhouňková, L., Kuča, M. 2014: Sídliště staršího stupně kultury s moravskou malovanou keramikou Březník – „Střední hon“. *Přehled výzkumů* 55(1), 25–46.

Kuča, M., Nývltová Fišáková, M., Škrdla, P., Vokáč, M. 2012: Lokalita staršího stupně kultury s moravskou malovanou keramikou v Březníku na Českomoravské vrchovině. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* M 17, 95–120.

Summary

An isolated artefact – a small core – was found near Březník, in ‘Velký kralický’ field (Třebíč District). It is likely to be dated to the Late Paleolithic period.

Martin Kuča

Dolní Věstonice (okr. Břeclav)

„Nad Silnicí“; Dolní Věstonice I, parc. č. 2424.

Gravettien, střední fáze mladého paleolitu. Sídliště. Plošný odkryv. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.8798844N, 16.6690575E

Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., Středisko pro paleolit a paleoantropologii, pokračoval v roce 2023 ve výzkumu skládky mamutích kostí na klasické gravettské lokalitě Dolní Věstonice I (Svoboda 2016). Rozsáhlá skládka mamutích kostí, původně zkoumána B. Klímou v letech 1948–1950 a 1966–1968 (Klíma 1969), je znovu předmětem výzkumu od roku 2022 (Novák et al. 2023), tentokrát v rámci řešení mezinárodního ERC projektu „MAMBA“.

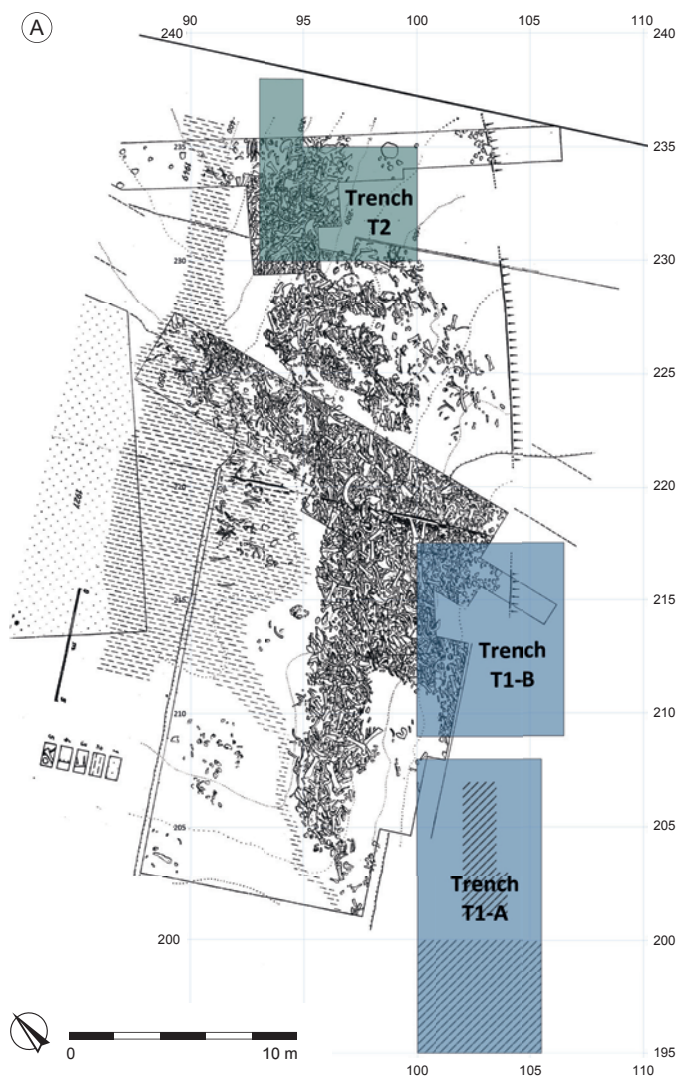
V roce 2023 se terénní práce soustředily na spodní (severní) část mamutí skládky (sonda T2; plocha mezi odkryvy B. Klímy z let 1948–1950; obr. 8A). Účelem výzkumu bylo získat další archeozoologický materiál pro analýzy aDNA, stabilních izotopů a dále vzorky pro datování a pro rekonstrukci přírodního prostředí. Dalším důvodem bylo prostorové srovnání archeologických dat v jednotlivých částech předmětné skládky (obr. 9).

V porovnání s výzkumem v roce 2022 ve vrchní části skládky se získaný početný archeozoologický materiál jeví průběžně jako druhově méně reprezentativní (pouze mamut, sob, vlk). Převažně je zachován ve špatném, fragmentárním stavu a kosti jsou zde často celé pokryty silnou vrstvou vápenatého sintru a slepeny dohromady. Také je běžně zbarven minerálními oxidy. Nalezená štípaná kamenná industrie je co do množství triviální (zainventováno pouze 75 ks). I přesto je ve srovnání s kolekcí z roku 2022 (56 ks) početnější, a vykazuje jiné surovinové zastoupení (převaha radiolaritu nad eratickým silicitem). Industrie má obecně fragmentární a odpadový charakter, kde převládají různé úlomky, třísky a morfologicky různé úštěpy z přípravy nebo údržby jádra

(35 ks). Fragmentární charakter potvrzuje i skupina čepelí a mikročepelí (25 ks). Mezi nalezenými nástroji převládají retušované čepelce (7 ks) doplněné rydly (4 ks) a jedním škrabadlem.

Zachycená mikrostratigrafická situace zde byla, oproti horní části, složitější (obr. 8A, B). Hlavní nálezová vrstva s kostmi ležela několik centimetrů nad popelovitým horizontem, který obsahoval větší množství uhlíků a kamenných artefaktů. Tato nálezová situace naznačuje, i podle původního pozorování B. Klímy (1969), existenci sídelní zóny v této části lokality před samotným vznikem skládky.

Pro účely geoarcheologické studie byl odebrán neporušený blok sedimentů o rozměrech cca 50 × 50 × 40 cm, který obsahoval kromě nálezového horizontu, podložních a nadložních vrstev i část ohniště. Celý blok bude dále analyzován prostřednictvím rentgenové mikrotomografie, která bude použita k vizualizaci vnitřní struktury ohniště a uložení kostí. Následně bude blok subsamplován kvůli chemicko-fyzikálním analýzám a mikromorfologickému pozorování, což umožní detailnější pohled na stratigrafii, formační procesy a samotnou nálezovou vrstvu.

Obr. 8. Dolní Věstonice I. A – Poloha výzkumných sond T1 (2022) a T2 (2023) na východním okraji mamutí skládky; B – nálezová vrstva v sondě T1; C – sonda T2. Foto a mapa M. Novák, O. Herčík.

Fig. 8. Dolní Věstonice I. A – Location of excavation trenches T1 (2022) and T2 (2023) on the eastern edge of the mammoth bone deposit; B – layer of finds in trenches T1; C – trench T2. Photo and map by M. Novák, O. Herčík.

Nový výzkum umožnil zpřesnit geomorfologii a mikrostratigrafii lokality, a také významně rozšířit její prostorovou strukturu. Získaná data a nálezový inventář jsou nyní předmětem dalších analýz a budou postupně vyhodnocena v rámci řešení projektu ERC.

Výzkum lokality Dolní Věstonice I byl podpořen projektem ERC Consolidator Grant „MAMBA – Exploring Mammoth Bone Accumulations In Central Europe“, reg. č. 101045245.

Literatura

Klíma, B. 1969: *Die grosse Anhäufung von Mammutknochen in Dolní Věstonice*. Praha: Academia.

Novák, M., Boriová, S., Herčík, O., Chlachula, D. 2023: Dolní Věstonice (okr. Břeclav). *Přehled výzkumů* 64(1), 147–148.

Svoboda, J. 2016: *Dolní Věstonice – Pavlov*. Praha: Academia.

Obr. 9. Dolní Věstonice I. Sonda T2. Odebírání vzorků pro geoarcheologické analýzy. Foto O. Herčík.

Fig. 9. Dolní Věstonice I. Trench T2. Taking samples for geoarchaeological analyses. Photo by O. Herčík.

Summary

The Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences, Brno, Centre for Paleolithic and Paleoanthropology, concluded the excavation of the mammoth bone deposit at the Dolní Věstonice I site (Břeclav District) in 2023. This excavation was conducted as part of the ERC project MAMBA. The focus of the excavation was on the lower (northern) section of the deposit, where, compared to the previous year, more detailed data regarding micro-stratigraphy, formation processes and the overall spatial distribution were obtained. Notably, the main layer of finds containing bones was situated just a few centimetres above an ash horizon, which was enriched with charcoal and lithic artefacts. This archaeological context suggests the possibility of a pre-existing settlement zone in this part of the site before the formation of the bone deposit (Fig. 8, 9).

Martin Novák, Soňa Boriová, Ondřej Herčík, Dominik Chlachula, Katarína Adameková, Vitaly Usyk

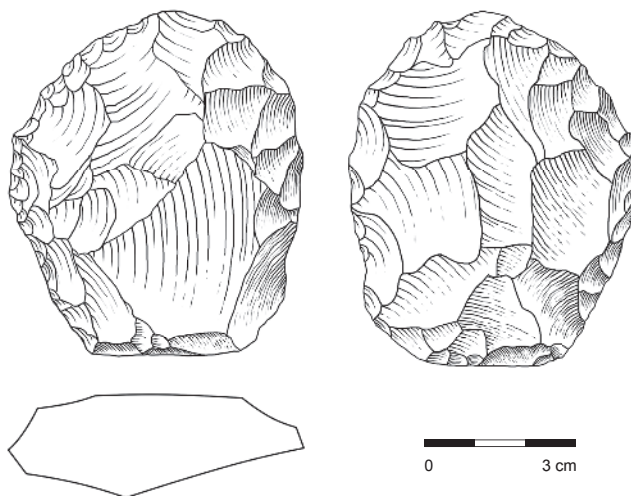
Doubravice nad Svitavou (okr. Blansko)

„Za Horou“.

Paleolit. Sídliště. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum – Ústav Anthropos.

Lokalizace: WGS-84: 49.4301589N, 16.6172642E

Přírůstky pocházející ze sbírky Josefa Nedorosta (viz výše zpráva Bořitov) zahrnují štípanou industrii, raženou takřka výhradně z lokálního silicitu (Oliva, Štrof 1985), obohacenou okrouhlým drásadlem, aplikovaným na diskovitým jádru s dostřednou redukcí (obr. 10). Dalším předmětem je distální část větší patinované čepele z nějakého moravského jurského rohovce. Industrie z této lokality se velmi podobá bohatšímu souboru z blízké ústřední stanice Bořitov V – „Horky“.

Obr. 10. Doubravice nad Svitavou. Drásadlo. Kresba T. Janků.

Fig. 10. Doubravice. Sidescraper. Drawing by T. Janků.

Literatura

Oliva, M., Štrof, A. 1985: Přehled paleolitického osídlení Lysické sníženiny a blízkého okolí. *Přehled výzkumů* 1983, 10–17, obr. 4–10.

Summary

A circular sidescraper on a discol core with centripetal reduction (Fig. 10) was discovered at the Doubravice I – ‘Za Horou’ site (Doubravice nad Svitavou cadastral area, Blansko District). The tool comes from the collection of J. Nedorost (see the report on Bořitov above).

Martin Oliva

Fulnek (k. ú. Stachovice, okr. Nový Jičín)

„Výhon“.

Pozdní paleolit. Sídliště. Povrchový sběr. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: dočasně u nálezce.

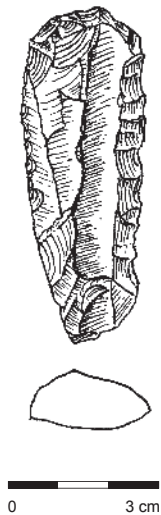
Lokalizace: WGS-84: 49.6854889N, 17.9208053E

Na jaře roku 2023 při povrchových sběrech našla členka Archeologického klubu v Příboře Š. Komarová paleolitický silicový nástroj (obr. 11). Dvacet let známá a povrchovou prospekci zkoumaná lokalita se nachází u obce Stachovice na Fulnecku

v polní trati na mapě vyznačena pod názvem „Výhon“. V literatuře je sídliště uvedeno jako Stachovice 2 (Diviš, Fryč 2015). Paleolitický artefakt byl vyzvednut na konci jižní strany lokality. Je zhotoven ze šedého silicitu glacienních sedimentů. Jedná se o nástroj s otupeným bokem a terminální a laterální retuší. Mohl sloužit v kombinaci škrabadla a nože. Jeho stáří by se snad mohlo zařadit do období pozdního paleolitu.

Literatura

Diviš, J., Fryč, D. 2015: *Významné objevy a nálezy příborských archeologů v Poodří ve fotografiích*. Příbor: Městský úřad Příbor.

Obr. 11. Fulnek. Škrabadlo na čepeli. Kresba D. Fryč.

Fig. 11. Fulnek. Blade endscraper. Drawing by D. Fryč.

Summary

A Late Paleolithic silicite tool was found during a surface survey (Fig. 11) carried out in 'Výhon' field (Stachovice cadastral area, Nový Jičín District) at the Stachovice 2 site.

Daniel Fryč

Hluboké Dvory (okr. Brno-venkov) „Hólehle“, „Úlehle“.

Paleolit. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum – Ústav Anthropos.

Lokalizace: WGS-84: 49.3769378N, 16.5181086E

Na jaře 2023 byla na základě archeologického deníku majora Lavického (Lavický 1935–1943) autorem zprávy v terénu ověřena paleolitická lokalita na katastru obce Hluboké Dvory. Při revizi se podařilo autorovi z trati „Hólehle“ získat reziduum jádra z patinovaného spongolitu. Nález ležel na okraji pole v těsné blízkosti polní cesty a zatravněné plochy. Z hlediska geomorfologie mám za to, že hlavní část nálezového klastru se nachází na mírně k jihu skloněném výběžku náhorní plošiny na dnes již povrchovým sběrům nepřístupné a zatravněné ploše se salaší pro ovce. V časech Lavického sběrů bylo místo oráno, jak je ostatně patrné i z historického leteckého snímkování z roku 1950.

Koncem 70. let provedl na katastru povrchový sběr J. Doležel, kterému se v poloze „Úlehle“, u salaše JZD na vrstevnici 410 m, podařilo vyzvednout čepelový úštěp z rohovce typu

Krumlovský les a omléte jádro z neurčené suroviny. Vzhledem k problémům s dostupností podrobných map v dobách socialismu nebylo podle M. Olivy (Oliva, Doležel 1985) možno přesně rozhodnout, od kterého místa byla původně J. Lavickým odměřována vzdálenost k nálezovému klastrům.

Major J. Lavický v deníku uvádí, že na dvou místech katastru obce Hluboké Dvory našel několik kusů paleolitické štípané industrie. Bohatší poloha (č. 1 v deníku) se podle Lavického nachází 0,5 km od obce na jižním a jihovýchodním svahu na ploše 100 × 100 m kde, jak uvádí, nasbíral 10 kusů paleolitické štípané industrie, a zvláště zdůrazňuje drasadlo, které je v deníku i načrtnuto. Toto místo se mi bohužel nepodařilo ani na třetí pokus dohledat a pozitivně ověřit.

Druhá poloha s paleolitickými nálezy se měla nacházet 1 km jihovýchodně od kaple. Mám však za to, že místo nebylo Lavickým zaměřeno od kaple stojící dnes ve středu obce, ale z místa s výmluvným traťovým názvem „U Křížku“. Major J. Lavický byl učitelem topografie na vojenské akademii a polohy nalezišť popisoval do deníku podle mapy, kterou měl k dispozici. Pro tuto oblast mapový list Topografické sekce 3. vojenského mapování 1 : 25 000 pochází z roku 1894. Křížek před kaplí ve středu obce je ale až z roku 1906 a není stejně jako kaple na mapovém listu vyznačen, a proto se domnívám, že z tohoto místa nebylo Lavickým měřeno. Jako jediná církevní stavba a zároveň výrazný referenční bod na katastru je na staré vojenské speciálce zaznamenán křížek na západě obce. Ten dnešní asi není původní, a je možná kvůli nové silnici i trochu posunut, je zde však opodál polní trať „U Křížku“ a z tohoto místa by vzdálenost i směr na nálezový klastr v trati „Hólehle“ odpovídala Lavického deníku pro polohu č. 2.

Literatura

Lavický, J. 1935–1943: *Steinzeit [deník]*. Rkp. Uloženo: archiv Ústavu Anthropos, Moravské zemské muzeum, č. AD/28.

Oliva, M., Doležel, J. 1985: *Nové paleolitické nálezy z Tišnovska. Přehled výzkumů 1983, 17–19, obr. 11.*

Summary

Based on Major J. Lavický's archaeological diary, a Paleolithic site located in the cadastral area of Hluboké Dvory (Brno-Country District) was revisited in 2023. The survey in 'Hólehle' field yielded a residual core made of patinated spongolite. The artefact was found on the field edge, near the dirt road and grassy area. The main cluster of finds is likely situated on a gently sloping promontory of the plateau, which is now inaccessible for surface surveys and covered with grass and a shepherd's hut.

Petr Šmácho

Jamolice (okr. Znojmo) „Na Řeznovických“.

Mladý paleolit. Ojedinelý artefakt. Povrchový sběr. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: dočasně u nálezce.

Lokalizace: WGS-84: 49.0755089N, 16.2798642E

Přelomená terminální část čepel (v úvahu by přicházela i část rovnoběžného úštěpu) z rohovce typu Krumlovský les varieta II byla nalezena při povrchovém průzkumu v trati „Na Řeznovických“ mezi obcemi Jamolice a Polánka. Jedná se o velmi mírný svah s východním sklonem klesající z kóty „Záklaty“ (384 m). Jedná se o první doklady pravěkých aktivit z dané

polohy. Nalezený artefakt lze zařadit nejpravděpodobněji do průběhu mladého paleolitu. Nedaleko odtud v prostoru bývalého letiště byla nalezena čepelka s otupeným bokem, zřejmě ze silicitu severské proveniencí (Oliva 2020) a uvádí se odtud i paleolitická stanice (Nerudová 2008).

Literatura

Nerudová, Z. 2008: Sídlní strategie v oblasti Krumlovského lesa ve starší době kamenné. *Památky archeologické* XCIX, 5–34.

Oliva, M. 2020: Jamolice (okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 61(1), 133.

Summary

A broken patinated blade (or part of a parallel flake) from Krumlovský les-type chert, variety II, was found during a surface survey in 'Na Řeznovických' field between the villages of Jamolice and Polánka (Znojmo District). This area features a gentle slope with an eastern gradient originating from the 'Záklaty' spot height of 384 m. The discovered artefact represents the first evidence of prehistoric activities at this location and can most likely be classified within the Upper Paleolithic period.

Martin Kuča, Petr Matějček

Kostelany (k. ú. Újezdsko, okr. Kroměříž) „Záhumenice“; Újezdsko I.

Aurignacien. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: 1 kus dočasně u nálezce, ostatní Moravské zemské muzeum – Ústav Anthropos.

Lokalizace: WGS-84: 49.2157133N, 17.3607025E

Na jaře 2017 a 2023 byly autorem zprávy provedeny dva sběry na lokalitě Újezdsko I, při kterých byla nalezena necelá desítka paleolitických artefaktů, z nichž většinu tvořil výrobní odpad. Nalezla se však i čepel z rohovce typu Troubky-Zdislavice a z formálních nástrojů klínové rydlo ze silicitu glacienních sedimentů (obr. 12).

Tuto malou lokalitu na plochem návrší východně od kóty 375 m objevil již v roce 1977 M. Oliva, který ji uvedl do literatury (Oliva 1987). V současnosti se větší část lokality nachází v nově založeném sadu a je sběru nepřístupná.

Dva štípané artefakty byly pisatelem nalezeny i v polní trati „U Hraniček“ cca 30 m severovýchodně od kóty 382 m.

Literatura

Oliva, M. 1987: *Aurignacien na Moravě*. Studie Muzea Kroměřížska '87. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska.

Obr. 12. Kostelany. Klínové rydlo. Kresba P. Šmacha.

Fig. 12. Kostelany. Dihedral burin. Drawing by P. Šmacha.

Summary

A new small assemblage of Paleolithic artefacts, primarily consisting of production waste, was discovered in connection with the establishment of an orchard at the Újezdsko I site in Kostelany (Kroměříž District). The survey also yielded two notable artefacts – a blade made of Troubky-Zdislavice-type chert and a dihedral burin made of silicite from glacial sediments (Fig. 12).

Petr Šmacha

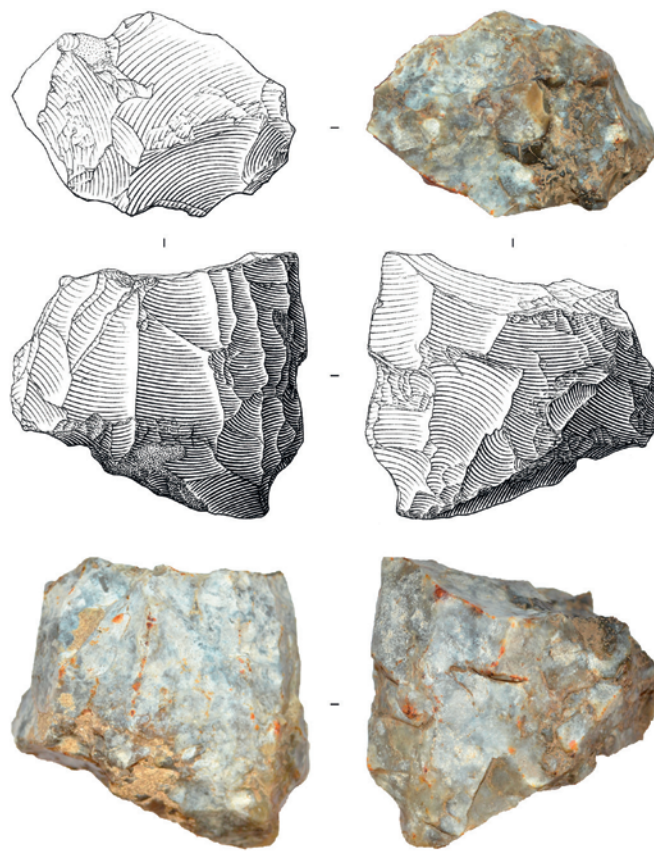
Kubšice (okr. Znojmo)

„Na Komárkovém“; Kubšice III.

Aurignacien. Neurčený areál. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.0022975N, 16.3893222E

V roce 2023 pokračoval povrchový průzkum na lokalitě Kubšice – „Na Komárkovém“, kde se podařilo v předešlé sezóně identifikovat zajímavé porostové příznaky ve vegetaci a objevit stopy lidských aktivit rámcově datovaných do závěru neolitu až eneolitu (Bartík et al. 2023). V minulosti zde byly ale získány i nálezy štípaných artefaktů z počátku mladého paleolitu a lokalita byla evidována jako Kubšice III (Valoch 1965; Oliva 1987). Povrchovým průzkumem v roce 2023 se kolekce post-paleolitických nálezů příliš nerozšířila, zato se však podařilo nalézt několik artefaktů souvisejících se zmíněným paleolitickým osídlením

Obr. 13. Kubšice. Jednoplodstavové jádro. Foto J. Bartík, kresba J. Brenner.

Fig. 13. Kubšice. Single-platform core. Photo by J. Bartík, drawing by J. Brenner.

polohy. Nepočtený soubor sestává ze tří úštěpů (na jednom bylo zhotoveno vějířovité silně eolizované škrabadlo), jádra z místních rohovců typu Krumlovský les a fragmentu valounu tmavě červenohnědého radiolaritu. Za pozornost stojí především velké (89 × 63 × 80 mm), téměř půlkilové (467 g) jednopodstavové jádro s pozůstatky paralelní čepelové těžby po větší části obvodu (obr. 13). V bočním pohledu má jádro kýlovitý tvar. Část podstavu a zad jádra je tvořena naturální povrchem. Zbývající partie podstavu je upravena několika dostřednými negativy. Povrch jádra pokrývá nesouvislá, na mnoha místech prosvítající patina, a je mírně eolizovaný. Charakter popsaného jádra je v souladu s předpokládanou příslušností předchozích nálezů k aurignacému technokomplexu (cf. Oliva 1987).

Literatura

- Bartík, J., Cibulka, D., Augustinová, K. 2023:** Kubšice (okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 64(1), 183.
- Oliva, M. 1987:** *Aurignacien na Moravě*. Studie Muzea Kroměřížska '87. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska.
- Valoch, K. 1965:** *Altsteinzeitliche Funde aus Brno und Umgebung*. *Časopis Moravského musea v Brně, vědy společenské* L, 21–30.

Summary

In 2023, the ongoing surface survey at the Kubšice III – ‘Na Komárkovém’ site (Znojmo District) yielded chipped industry from the early Upper Paleolithic. The small collection consists of three flakes and cores made of local Krumlovský les-type chert, as well as a fragment of a dark reddish-brown radiolarite cobble. Of particular note is a large wedge-shaped single-platform core, showing traces of parallel blade exploitation along most of its circumference (Fig. 13). The character of the described core is consistent with the presumed classification of previous finds made here to the Aurignacian technocomplex (cf. Valoch 1965; Oliva 1987).

Jaroslav Bartík, David Cibulka

Kvasice (okr. Kroměříž)

„Za Novým Dvorem“; Skřatovy, Kvasice 2.

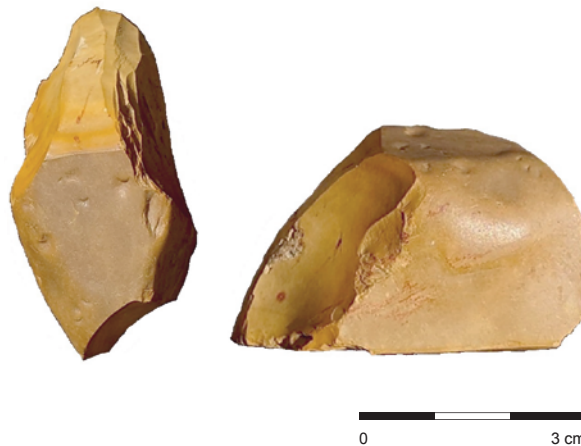
Aurignacien. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: dočasně u nálezce.

Lokalizace: WGS-84: 49.2268844N, 17.4670211E

Na známé paleolitické stanici Kvasice 2 nalezl autor zprávy vysoké škrabadlo (obr. 14) vyrobené z neobvyklého materiálu – révaitu. Za určení suroviny děkuji A. Přichystalovi.

Révait je šperkařská odrůda silicitu (opalizovaný prachovitý jílovec až rohovec impregnovaný sloučeninami železa), která představuje velmi kvalitní surovinu pro výrobu štípaných artefaktů, avšak pro poměrně malou velikost valounů, jen málokdy přesahujících 8 cm, nacházených ve štěrkopiscích řeky Moravy v okolí Ostrožské Nové Vsi bylo jeho použití pro výrobu štípané industrie vzácné, a nálezy paleolitických nástrojů z něj vyrobených se dosud počítají v pouhých jednotkách kusů. Kromě výše uvedeného škrabadla byla autorem zprávy během deseti let pravidelných prospekci tato surovina nalezena na lokalitě ještě v podobě tří nerozbitých valounů, z nichž největší přesahoval délkou 12 cm.

Přestože tato bezmála sto let známá a hojně sbírateli navštěvovaná stanice aurignacienu, M. Oliva (1987, 2016) z ní uvádí podchycených 438 klasifikovaných nástrojů, je již dnes značně vysbíraná, podařilo se mi na ní v průběhu let nalézt ještě přes tři desítky retušovaných nástrojů s převahou škrabadel, desítky reziduí jader a větší množství polotovarů a výrobního odpadu.

Obr. 14. Kvasice. Vysoké škrabadlo z révaitu. Foto P. Šmacha.

Fig. 14. Kvasice. Endscraper made of révait. Photo by P. Šmacha.

Literatura

- Oliva, M. 1987:** *Aurignacien na Moravě*. Studie Muzea Kroměřížska '87. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska.
- Oliva, M. 2016:** *Encyklopedie paleolitu a mezolitu českých zemí*. Brno: Moravské zemské muzeum.

Summary

A large endscraper (Fig. 14) made of an unusual material – révait – was discovered at the well-known Paleolithic site of Kvasice 2 (Kroměříž District). Besides the endscraper, around 30 retouched tools were found, predominantly endscrapers, along with dozens of residual cores and a significant amount of semi-finished products and production waste.

Petr Šmacha

Linhartice (okr. Svitavy)

Bývalá cihelna; parc. č. 448.

Paleolit. Revize lokality. Orientační zjištění. Průzkum. Uložení nálezu: Městské muzeum Moravská Třebová. Inv. č. 4017, 4018, 4363–4366, 4574, 4634, 4635; evid. č. 7/49.

Lokalizace: S-JTSK: -586123.1, -1098482.4

Sledovaná lokalita se rozkládá na severním svahu údolí Třebůvky nad Linharticemi u Moravské Třebové, pravděpodobně s vazbou na vývěry minerálních vod Kyšperského zlomu (obr. 15; Svoboda a kol. 1994; Nývltová Fišáková 2003). Při těžbě spraše, která v tamních cihelnách probíhala během 1. poloviny 20. století, se v hloubce 2–3 m (podle inventárních údajů i více metrů), průběžně nacházel pleistocenní osteologický materiál (Czerny 1904; 1907) a byl soustředěn v Městském muzeu v Moravské Třebové. Pravděpodobně poslední nález, který máme doložen, zde byl učiněn v roce 1948, jednalo se o čtyři zuby nosorožce (do muzea byly uloženy roku 1949 pod evid. č. 7/49). Poté těžba pokračovala až do 70. let, ale další nálezy už hlášené nebyly. Nelze tedy rozhodnout, zda už bylo naleziště vyčerpáno, nebo prostě zájem o nálezy opadl. V současné době (2023) jsou sprašové profily zahrnuté a vytěžená plocha je částečně vybetonována nebo zastavěna výrobními a skladovacími objekty.

Obr. 15. Linhartice. A – Dosud aktivní cihelna v 70. letech; B – současný stav v roce 2023. Foto J. Svoboda, Archiv Městského muzeum Moravská Třebová.

Fig. 15. Linhartice. A – Brickyard during the 1970s; B – current state in 2023. Photo by J. Svoboda, Archive of the Moravská Třebová Museum.

Obr. 16. Linhartice. Výběr osteologických nálezů mamuta; délka největšího 672 mm. Foto Archiv Městského muzeum Moravská Třebová.

Fig. 16. Linhartice. Selection of osteological finds of a mammoth; the length of the largest one is 672 mm. Photo from the Archive of the Moravská Třebová Museum.

Po zveřejnění zprávy M. Nývtové Fišákové (2003, tab. 1) se podařilo dohledat další osteologické nálezy a soubor do značné míry kompletovat podle původního inventáře. Kvantitativně převládá mamut (kel, stoličky, kost holenní; obr. 16) a nosorožec (čelist a zuby, kost stehenní a další fragmenty postkranialního skeletu; obr. 17). Jednotlivými kusy je doložen kůň, tur a jelen. Žádné stopy lidských zásahů na kostech patrný nejsou. Z Linhartice je v muzeu uložen rovněž patinovaný úštěp (obr. 18), ale jeho vztah k nálezům fauny není prokazatelný. Předpokládáme tedy, že se v dosahu pramenišť formovala přirozená paleontologická lokalita s minimálním či žádným zásahem paleolitického lovců.

Obr. 17. Linhartice. Dolní čelist a jednotlivé zuby nosorožce; délka čelisti 223 mm. Různá měřítka. Foto Archiv Městského muzeum Moravská Třebová.

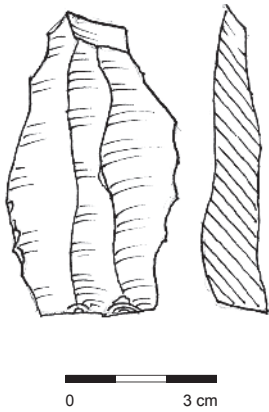
Fig. 17. Linhartice. Mandible and teeth of rhinoceros; the length of the mandible is 223 mm. Various scales. Photo from the Archive of the Moravská Třebová Museum.

Absolutně datovat ji zatím nelze a odlišná patinace povrchu kostí nadto indikuje, že soubor se formoval v delším časovém intervalu (včetně holocenních intruzí).

Srovnatelné naleziště s obdobnou skladbou fauny leží na české straně při toku Tiché Orlice v Běstovicích (Svoboda et al. 2022). Význam obou souborů (a ojedinělých nálezů mezi nimi; srov. Musil, Pek 1997) je několikerý. Geograficky vytyčují možnou migrační trasu glaciální fauny mezi Moravou a Čechami. Charakteristická je ale i jejich struktura. Ve srovnání s antropogenními akumulacemi glaciální fauny v kontextu sídliště (mamutí skládky typu Předmostí – Dolní Věstonice atd.) totiž v přirozeném prostředí nápadně zvyšuje zastoupení nosorožce, který tak dosahuje nebo předstihuje podíl mamuta. V antropogenních „mamutích“ skládkách bývá naopak zastoupení nosorožce marginální. V glaciální krajině byl sice hojný, ale zřejmě se nestal předmětem cíleného lovu.

Literatura

- Czerny, A. 1904:** *Der politische Bezirk Mährisch-Trübau*. Mährisch-Trübau: M.-Trübauer Lehrer-Vereines.
- Czerny, A. 1907:** Aus grauer Vorzeit. *Mitteilungen zur Volkskunde des Schönhengster Landes* 3, 23–46.
- Musil, R., Pek, I. 1997:** The find of a mammoth tooth at Česká Třebová (East Bohemia, Czech Republic). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Geologica* 35, 9–11.
- Nývtová-Fišáková, M. 2003:** Nález pleistocenní fauny na lokalitě Linhartice – cihelna. *Moravskotřebovské vlastivědné listy* 14, 1–3.
- Svoboda, J., Czudek, T., Havlíček, P., Ložek, V., Macoun, J., Přichystal, A., Svobodová, H., Vlček, E. 1994:** *Paleolit Moravy a Slezska*. Dolnověstonické studie 1. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno.
- Svoboda, J., Žáková, L., Hofman, M. 2022:** Osteologický materiál mamutů a nosorožců na trase mezi Moravou a Čechami. In: A. Plichta et al. (eds.): *27. Kvartér. Sborník abstraktů*. Brno: Masarykova universita, 38.

Obr. 18. Linhartice. Patinovaný úštěp, délka 63 mm. Kresba J. Svoboda.
Fig. 18. Linhartice. Patinated flake. Drawing by J. Svoboda.

Summary

The revised site (Fig. 15) represents an accumulation of Upper Pleistocene faunal remains, particularly mammoth and rhinoceros (Fig. 16, 17), collected during loess exploitation in the first half of the 20th century and deposited in the municipal museum in Moravská Třebová (Svitavy District). Evidence of prehistoric human presence and activity at the site is either absent or dubious (Fig. 18). Together with the similar material from a sandpit in Běstovice (Eastern Bohemia), both sites may indicate a migration route of large Pleistocene mammals between Moravia and Bohemia. In contrast to anthropogenic faunal accumulations of the Předmostí – Dolní Věstonice type, which typically exhibit a robust dominance of mammoth, the natural deposits of the Linhartice – Běstovice type show an equal representation of mammoth and rhinoceros.

Lucie Žáková, Jiří Svoboda

Mikulčice (okr. Hodonín) „Klášteřisko“.

Mezolit. Sídliště. Sonda. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.8083969N, 17.0954381E

V roce 2023 došlo k obnovení archeologického výzkumu zaměřeno na poznání mezolitického osídlení v prostoru jihovýchodního okolí Mikulčic, kde se v průběhu raného středověku rozkládala rozsáhlá sídelní aglomerace. Mezolitické štípané artefakty zde byly získávány už od samotného počátku archeologických odkryvů, vždy ovšem pouze jako vedlejší produkt výzkumu zaměřeného na slovanské osídlení (první zhodnocení viz Klíma 1970). První sondáž cílenou na mezolitické lidské aktivity doprovázenou plavením exkavovaného sedimentu zrealizoval až v průběhu 90. let minulého století P. Škrdla a z této doby pochází i poslední souhrnné zhodnocení mikulčického mezolitu (Škrdla et al. 1997). Od té doby došlo nejen ke stagnaci výzkumu, ale také ke značnému zredukování pro studium dostupného materiálu, jehož podstatná část zanikla při požáru jedné z budov staré mikulčické základny v roce 2007. Stále relativně nízký počet mezolitických lokalit na Moravě, které by umožňovaly systematický výzkum tohoto období a pochopení interakce mezolitických a časně neolitických populací, nás vedl k obnovení takto orientovaného výzkumu. V rámci Mikulčické aglomerace se pak nejedná o jednu lokalitu, ale o komplex většího počtu poloh situovaných na mírných terénních elevacích tvořených písčnými dunami.

V roce 2023 se výzkum zaměřil na polohu „Klášteřisko“, kde objevil mezolitické osídlení Z. Klanica (1985) v souvislosti s výzkumem rané středověkého kostrového pohřebiště. Na severním okraji prozkoumané plochy pokračoval ve výzkumu v roce 1996 P. Škrdla, který zde v rámci jednoho čtverce odkryl dvě sondy o rozměru 2 × 2 m a získal kolekci 221 artefaktů (Škrdla et al. 1999). V loňském roce byly provedeny další dvě sondy (S1/23 – 2 × 3 m, S2/23 – 2,5 × 2,5 m; obr. 19), které navazovaly na severovýchodní okraj plochy prozkoumané Z. Klanicou (sonda S1 pak částečně zasahovala i do již prozkoumané plochy). Zdokumentovaná stratigrafická situace odpovídá starším pozorováním, popisujícím až 1 m mocné kulturní souvrství (u nově realizovaných sond o něco méně – mocnost v S1/23 = 75–90 cm; v sondě S2/23 = 70–80 cm) silně postižené bioturbací. Mezolitické artefakty se vyskytují zejména v sekundárních polohách, a to napříč celou stratigrafií. Největší intenzita nálezů se vázala na rozhraní kulturní vrstvy a písčitého podloží. Získat se podařilo přes pět stovek nových artefaktů zhotovených ze surovin především lokální a regionální proveniencí. V souboru převládá debitáž, ale nechybí ani nálezy jader a nástrojů, včetně charakteristických mikrolitů. Předběžná technologicko-typologická analýza souboru naznačuje, že bude nutné přehodnotit dosavadní chronologické zařazení osídlení pouze do pozdního mezolitu spadajícího na rozhraní preboreálu a atlantiku, a že lze v rámci mikulčického mikroregionu předpokládat výrazně dynamičtější chronologický a prostorově diverzifikovaný vývoj osídlení. Přestože výrazná polykulturnost a míra bioturbace výrazně snižují šanci na výskyt intaktních situací, výzkum v roce 2023 doprovázený kompletním plavením exkavovaného sedimentu jednoznačně potvrdil potenciál lokality pro další systematický výzkum.

Literatura

- Klanica, Z. 1985:** Mikulčice – Klášteřisko. *Památky archeologické* LXXVI(2), 474–539.
- Klíma, B. 1970:** Štípaná kamenná industrie z Mikulčic. *Památky archeologické* LXI(1), 216–224.
- Škrdla, P., Mateiciucová, I., Přichystal, A. 1997:** Mesolithikum (gespaltene Steinindustrie). In: L. Poláček (Hrsg.): *Studien zum Burgwall von Mikulčice. Band II.* Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 7. Brno: Archäologisches Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, Brno, 45–91.
- Škrdla, P., Poláček, L., Škojec, J. 1999:** Mikulčice (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 39 (1995–1996), 249–258.

Obr. 19. Mikulčice. Stratigrafie v sondě 1/23. Foto J. Bartík.
Fig. 19. Mikulčice. Stratigraphy in the test pit No. 1/23. Photo by J. Bartík.

Summary

An archaeological exploration of Mesolithic occupation in the southeastern vicinity of Mikulčice (Hodonín District) known as 'Klášteřisko' was renewed in 2023. Two test pits were excavated at the site (Fig. 19), following up on the northeastern edge of the excavation area investigated by Z. Klanica (1985). The recorded stratigraphy corresponds to earlier observations. Mesolithic artefacts are primarily found in secondary positions, spanning the entire stratigraphy. Over five hundred new finds, primarily made of local and regional raw materials, were recovered. The assemblage is dominated by debitage, but cores and tools, including characteristic microliths, are also present. Preliminary technological analysis of the assemblage suggests that it will be necessary to reassess the presumed dating exclusively to the Late Mesolithic (transition between the pre-Boreal and Atlantic periods). It can be assumed that the Mikulčice micro-region likely experienced a significantly more dynamic chronological and spatially diversified settlement development.

Jaroslav Bartík, Petr Škrdla, Soňa Boriová, Ondřej Herčík

Mohelno (okr. Třebíč) „Doubrava“.

Pozdní paleolit. Neurčený areál. Povrchový sběr. Badatelský výzkum. Uložení nálezů: dočasné u nálezce.

Lokalizace: WGS-84: 49.1225914N, 16.1751311E

Nová pravěká lokalita byla objevena v trati „Doubrava“. Po několik let byla sledována povrchovými sběry. Vždy bylo nalezeno jen několik kusů patinované a nepatinované štípané kamenné industrie. Kolekce sestává z nevýrazných úštěpů, čepelí a drobných jadérek z moravského jurského rohovce. Lokalita se nachází na nevýrazném návrší (kóta 386 m) severozápadně od Mohelna, na hřebítku mírně se svažujícím severovýchodním směrem k potoku Štenkrava. Plochu s nálezů jižně vymezuje silnice Mohelno–Kramolín. Podle předběžného určení lze kolekci s jistotou pravděpodobností přiřadit k pozdnímu paleolitu.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

An assemblage of patinated fragments, blades and small cores made of Moravian Jurassic chert was found near Mohelno in 'Doubrava' field (Třebíč District). The collection is likely to be dated to the Late Paleolithic.

Martin Kuča, Zdeněk Hájek

Mohelno (okr. Třebíč) „Plevovce“.

Pozdní fáze mladého paleolitu. Sídliště. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1043883N, 16.1510556E

V roce 2023 pokračoval systematický záchranný výzkum lokality. Původním cílem výzkumu, který byl opět realizován v době krátkodobých odstávek přečerpávací vodní elektrárny,

bylo rozšíření zkoumané plochy v okolí naposledy exkavované kamenné struktury ksF (cf. Augustinová et al. 2023). Tento záměr ovšem nemohl být v plném rozsahu realizován, jelikož nedošlo k dostatečnému snížení vodní hladiny v místech původního výskytu kamenných struktur. Pozornost proto byla zaměřena na svrchní část lokality, kde došlo k rozšíření zkoumané plochy v rámci koncentrace nálezů AC 1 a k začistění profilu a odběru mikromorfologických vzorků v prostoru západního okraje koncentrace nálezů AC 2. Původní zkoumaná plocha AC1 (cf. Škrdla et al. 2015) byla rozšířena východním směrem formou sondy o rozměrech 2 × 2 m (obr. 20). Z intaktního sedimentu se podařilo vyzvednout 29 štípaných artefaktů vyrobených výhradně z eratického silicitu a několik dalších ojedinelých kusů bylo získáno povrchovým sběrem v blízkém okolí sondy (některé lpěly rovněž v intaktním sedimentu v rámci erodovaného břehu). V průběhu roku probíhal rovněž pravidelný monitoring lokality, při kterém byly objeveny další štípané artefakty, přičemž nejvíce nálezů se vázalo na prostor východního erozního koryta.

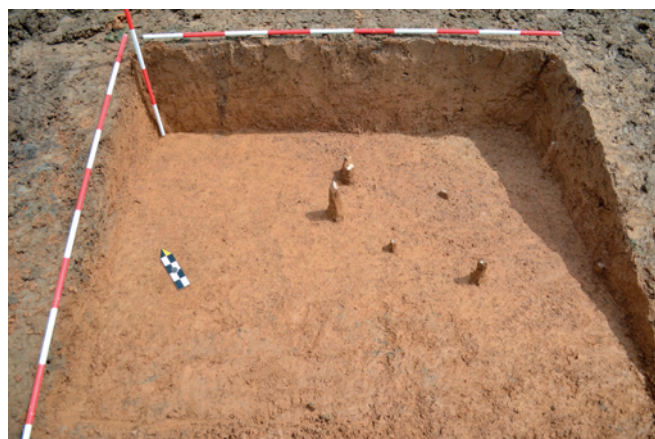
Literatura

Augustinová, K., Škrdla, P., Bartík, J., Rychtaříková, T. 2023:

Mohelno (okr. Třebíč). *Přehled výzkumů* 64(1), 156.

Škrdla, P., Bartík, J., Rychtaříková, T. 2015: Dvě koncentrace

epigravettských artefaktů v Mohelně-Plevovcích. *Přehled výzkumů* 56(1), 9–29.

Obr. 20. Mohelno. Sonda v prostoru AC 1. Foto J. Bartík.

Fig. 20. Mohelno. Test pit located in AC 1. Photo by J. Bartík.

Summary

A salvage archaeological excavation of the Mohelno-Plevovce site (Třebíč District) continued during the 2023 summer maintenance break at the Dalešice Hydro Power Plant. The excavation targeted the upper part of the site and expanded around the concentration of finds AC 1 (Fig. 20), the profile was cleaned, and micromorphological samples were taken from the western edge of the concentration of finds AC 2. Throughout the year, regular site monitoring was carried out, yielding additional chipped artefacts, with most of the finds being associated with the area of the eastern erosion bed.

Jaroslav Bartík, Petr Škrdla, Katarína Adameková

Ochoz u Brna (okr. Brno-venkov)

Jeskyně Pekárna.

Mladý paleolit. Ojedinelý artefakt. Povrchový nález. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: dočasně u autora.

Lokalizace: WGS-84: 49.143107N, 16.444628E

V roce 2005 se do rukou autorů článku dostal ze sbírky amatérského sběratele z Křtiny nález zubu mamuta (obr. 21). Nález byl učiněn před portálem jeskyně Pekárna v Moravském krasu. Jedná se o molár zhruba dvouletého srstnatého mamuta (*Mammuthus primigenius*). Nález překvapuje nejen dobrou zachovalostí, ale i minimálním stupněm fosilizace, při makroskopickém srovnání s obdobnou fosilizací koňské a sobí zuboviny z magdalénských vrstev uvedené lokality.

Výskyt mamutů je v kontextu s aktivitami magdalénských lovců doložen v prostoru Moravského krasu ještě v období dryas II. (cf. Svoboda a kol. 1994)

Literatura

Svoboda, J. a kol. 1994: *Paleolit Moravy a Slezska*. 2. aktualiz. vyd. Dolnověstonické studie 8. Brno: Archeologický ústav AV ČR.

Obr. 21. Ochoz u Brna. Molár mladého srstnatého mamuta (*Mammuthus primigenius*). Foto P. Matějec.

Fig. 21. Ochoz u Brna. Molar of a young woolly mammoth (*Mammuthus primigenius*). Photo by P. Matějec.

Summary

In 2005, the authors of this report encountered a mammoth fossil originating from the collection of an amateur collector from Křtiny. The discovery was made in front of the portal of Pekárna Cave in the Moravian Karst (Ochoz u Brna cadastral area, Brno-Country District). It is a molar from an approximately two-year-old woolly mammoth (*Mammuthus primigenius*; Fig. 21). The fossil is remarkable not only for its excellent preservation but also for the minimal degree of fossilisation when compared macroscopically to the fossilisation of horse and reindeer dentition from the Magdalenian layers of the abovementioned site.

Petr Matějec, Martin Kuča

Ořechov (okr. Brno-venkov)

„Pisoňky“.

Mladý paleolit. Sídliště. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum – Ústav Anthropos.

Lokalizace: WGS-84: 49.1204936N, 16.5319489E

Na návrší severovýchodně od obce Ořechov se okolo kóty 347,1 m rozkládá rozsáhlé sídliště ze starší fáze mladého paleolitu, známé již od meziválečných dob (Valoch 1956; Škrdla et al. 2011). Ze sbírky J. Nedorosta (viz výše zpráva *Bořítov*) odtud pochází jediný artefakt, který se však řadí mezi nejlepší ukázky daného typu nástroje (obr. 22). Jde o celkově bíle patinovaný dvojhrotý listovitý hrot, bifaciálně opracovaný velmi jemnou okrajovou a plošnou retuší. Vyroběn byl z vysoce kvalitní variety severského pazourku.

Literatura

Škrdla, P., Rychtaříková, T., Nejman, L., Kuča, M. 2011: Revize paleolitického osídlení na dolním toku Bobravy. *Přehled výzkumů* 52(1), 9–36.

Valoch, K. 1956: Paleolitické stanice s listovitými hroty nad údolím Bobravy. *Časopis Moravského musea v Brně, vědy společenské* XLI, 5–44.

Obr. 22. Ořechov. Dvojhrotý listovitý hrot. Kresba T. Janků.

Fig. 22. Ořechov. Double-pointed leaf point. Drawing by T. Janků.

Summary

A double-pointed leaf point (Fig. 22), very finely made of the best variety of the northern Cretaceous flint, was discovered at the extensive Ořechov I site (Brno-Country District). The tool comes from the collection of J. Nedorost (see the report on *Bořítov* above).

Martin Oliva

Polná (okr. Jihlava)

„Pod Horou“, „Pod Spravedlností“.

Pozdní paleolit, mezolit. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum.
 Uložení nálezu: Městské muzeum Polná, část dočasně u nálezu.

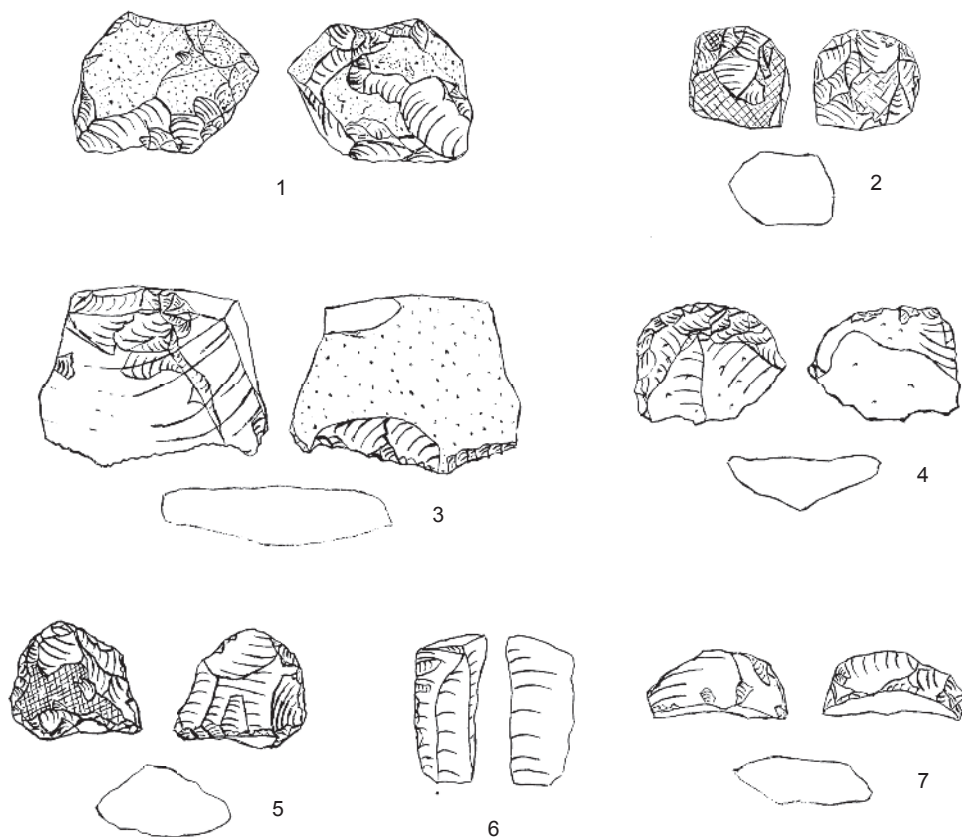
Lokalizace: WGS-84: 49.4741767N, 15.7308408E, 49.4918853N, 15.7343972E

Na katastru Polné objevil v roce 2019 M. Švec dvě lokality, které lze rámcově datovat do pozdního paleolitu nebo mezolitu. Polná se nachází na západní straně Českomoravské vrchoviny, v Havlíčkobrodské pahorkatině, v povodí Sázavy s průměrnou nadmořskou výškou 521 m. Okolí Polné je tvořeno magmatickými a metamorfními jednotkami moldanubika.

Lokalita Polná 1 se nachází v trati „Pod Horou“, na severozápadním až jižním svahu Celenského kopce (vrchol 553 m n. m.) v nadmořské výšce 530–545 m. Oblast s nálezy představuje protáhlý pruh o délce 750 m, na němž se nálezy koncentrují do zhruba tří míst. Soubor štípané industrie z lokality Polná 1 čítá 51 kusů. Surovinové spektrum artefaktů je poměrně bohaté. V kolekci převažují rohovce typu Krumlovský les (29 ks), dále jsou v ní zastoupeny rohovce ortenburské jury, varieta Flintsbach (10 ks; obr. 23: 3), silicity glacigenních sedimentů (4 ks), dva kusy radiolaritu červené a nazelenalé formy, jeden kus patinované plazmy a jeden kus červeného jaspisu; čtyři kusy jsou přepálené. Z hlediska technologického lze v kolekci odlišit jedenáct jader sekundárně využitých jako retušéry/otloukače s početnými jizvami po hranách (obr. 23: 1, 2, 5), devět retušovaných nástrojů nepravidelných tvarů (obr. 23: 7), dvě čepele (obr. 23: 6), jednu proximální část široké čepele retušované po obou stranách, jedno škrabadlo (obr. 23: 4) a 27 kusů debitaže.

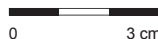
Lokalita Polná 2 se nachází 1,6 km severně od lokality Polná 1 v trati „Pod Spravedlností“ nad Zimovým rybníkem v nadmořské výšce 510–525 m. Jedná se o plochý ostroh obtékaný ze severu i z jihu drobnými vodotečemi. Celá plocha ostrohu je zemědělsky obdělávaná. Kamenná industrie byla nalezena v severní části ostrohu. Soubor štípané industrie z lokality Polná 2 čítá sedm kusů. Na lokalitě byly nalezeny i artefakty datované rámcově do pozdního eneolitu (viz Eneolit). V kolekci je nejvíce rohovců typu Krumlovský les (5 ks), dále dva kusy patinované plazmy. Z hlediska technologického lze v kolekci odlišit pět retušovaných ústěpů nepravidelných tvarů, dvě jádra (obě z plazmy), která jsou silně patinovaná.

Získané kolekce lze srovnat s předneolitickými kolekcemi v povodí řeky Jihlavy (Eigner et al. 2015), jejíž tok je vzdálen od Polné zhruba 12 km. Kolekce z Polné jsou podobné kolekcím z horního Pojihlaví v několika ohledech: orientací převážně na moravské silicity a dále na rohovce importované z Bavorska, zároveň na polské silicity, na místní křemičité zvětraliny a na červenavé jaspisy neznámé proveniencie. Z technologického hlediska se lokality v Polné podobají předneolitickým lokalitám v povodí Jihlavy také v tom, že některá jádra byla sekundárně využita jako retušéry/otloukače. Nalezené retušované ústěpy jsou nepravidelné a neobsahují prozatím žádný chronologicky citlivější nástroj. Zcela však chybí i vyspělá čepelová jádra typická pro období mladého paleolitu i pro období neolitu. Při celkové prospekci katastru Polné M. Švec nenašel prozatím, vyjma nepočtených eneolitických artefaktů, jinou kamennou industrii. Kolekce štípané industrie pod vrcholem Celenského kopce (Polná 1) a na ostrožně nad Zimovým rybníkem (Polná 2) umožňuje území interpretovat jako sídliště, nebo přechodné

Obr. 23. Polná. Štípaná kamenná industrie z lokality Polná 1. Kresba M. Švec.

Fig. 23. Polná. Chipped stone industry from the Polná 1 site. Drawing by M. Švec.

tábory lovců a sběračů pozdního paleolitu, či mezolitu. Ačkoli lokality v Polné patří už do povodí Sázavy, resp. Labe, zdá se, že jsou minimálně surovinovým spektrem a morfologií artefaktů spojeny s lokalitami kolem horního toku Jihlavy, které leží až za rozvodím Sázavy. Největší zastoupení rohovce typu Krumlovský les v kolekcích z Polné ukazuje, že směrem k Jihlavě (na jejímž pravém břehu o cca 70 km vzdušnou čarou dále lze surovinu získat) byl pro předneolitické obyvatelé Polné výchoz suroviny nejdostupnější. Ke zvláštnímu postavení suroviny od Krumlovského lesa v kolekcích z Polné ukazují ostatně i intenzivně obroušené či otlučené hrany jedenácti nalezených jader. Nemůžeme zřejmě zcela vyloučit souvislost předneolitického osídlení Polné se zaznamenanou těžbou rohovců v Krumlovském lese právě v období mezolitu (Oliva 2022). Popsané nálezy z Polné z pozdního paleolitu, či mezolitu by mohly změnit názor na neprůchodnost Českomoravské vrchoviny v pravěku. Je možné, že skrze katastr Polné probíhala jedna z přirozených cest z Moravy do Čech (a naopak) již na sklonku paleolitu (ostatně ve středověku skrze Polnou vedla významná Haberská stezka).

Poděkování: doc. Martin Oliva (Moravské zemské muzeum), Petr Škrdla (Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.), Jaroslav Bartík (Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.).

Literatura

Eigner, J., Bartík, J., Petr, L. 2015: Předneolitické osídlení horního Pohlaví – K nálezovému potenciálu Českomoravské vrchoviny. *Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales* C(1), 33–95.

Oliva, M. 2022: *Těžební krajinou předků*. Brno: Moravské zemské muzeum.

Summary

Two sites with stone tools were discovered in Polná (Jihlava District) in 2019. These sites, dated to the Late Paleolithic or Mesolithic periods, suggest the presence of hunter-gatherer groups. The tools were made of diverse raw materials, mainly cherts from the Krumlovský les and Bavaria (Fig. 23). From the technological perspective, the sites align with pre-Neolithic sites near the River Jihlava basin. This finding may indicate that the road connecting Bohemia and Moravia (or the Danube and Elbe) passed through Polná as early as the Late Paleolithic or Mesolithic periods.

Martin Švec, Jan Krása

Prusy-Boškůvky (k. ú. Boškůvky, okr. Vyškov) „Na Klučích“; kóta 321 m.

Mladý paleolit. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: 1 ks dočasně u nálezce, ostatní v Moravské zemské muzeum – Ústav Anthropos.

Lokalizace: WGS-84: 49.2485269N, 17.0671072E

V zimě 2022 byla autorem zprávy na základě topografie s pomocí programu Analýza výškopisu (<https://ags.cuzk.cz/av/>) vytipována v rámci vyhledávání nových poloh diluviálního osídlení Litenčické pahorkatiny kóta 321 m, na katastru místní části Boškůvky v polní trati „Na Klučích“. Poloha se jeví jako perspektivní možnost pro paleolitické osídlení kultury aurignacien.

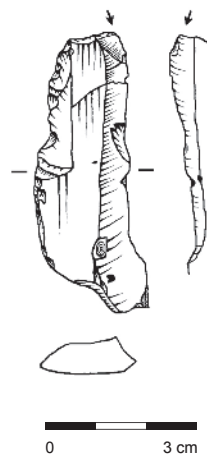
Dne 6. 4. 2022 zde pisatel provedl první průzkum, při němž bylo nalezeno 21 kusů paleolitických artefaktů. Následná pochůzka na podzim téhož roku přinesla dalších osm kusů. V surovinovém spektru výrazně převažuje rohovec typu

Troubky-Zdislavice, pěti kusy je zastoupen silicit glacienních sedimentů (SGS) a třemi kusy rohovec typu Krumlovský les. Úštěpy vysoce převažují nad dvěma čepelemi. Z formálních nástrojů se vyskytlo pouze rydlo na čepeli ze SGS (obr. 24).

Domnívám se, že tato malá satelitní lokalita souvisí se stanicí Orlovice I – Lysá hora, která se nachází 1 km východním směrem v dominantní poloze na severním výběžku Žešova, a v současnosti je již těžbou šterkopísku z větší části zničena.

Literatura

Neuveveno.

Obr. 24. Prusy-Boškůvky. Rydlo. Kresba P. Šmacha.

Fig. 24. Prusy-Boškůvky. Burin. Drawing by P. Šmacha.

Summary

In 2022, a total of 29 Paleolithic artefacts were collected during surface surveys in ‘Na Klučích’ field (Boškůvky cadastral area, Vyškov District) at an elevation of 321 m. The predominant raw material in the assemblage is Troubky-Zdislavice-type chert, with five pieces made of silicite from glacial sediments and three pieces made of Krumlovský les-type chert. Flakes significantly outnumber blades. Among the formal tools, only one burin on a silicite blade was found (Fig. 24).

Petr Šmacha

Radostice (k. ú. Radostice u Brna, okr. Brno-venkov) „Cejp“; Radostice 2.

Mladý paleolit. Sídliště. Povrchový sběr. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum – Ústav Anthropos.

Lokalizace: WGS-84: 49.1278225N, 16.4877131E

Dne 20. 8. 2023 byla na základě archeologického deníku majora Lavického autorem zprávy v terénu ověřena poloha paleolitické lokality na katastru obce Radostice.

Major J. Lavický v deníku na str. 107 uvádí (Lavický 1935–1943), že na vrstevnici 310 m ve vzdálenosti 1 km jihovýchodně od kostela v Radosticích, severně od cesty do Ořechova objevil malou paleolitickou stanicí a vyzdvihl zde celkem 22 kusů paleolitické štípané industrie. Dnes se toto místo nachází na vrcholu hřbetu na vrstevnici 313 m. Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 – Morava a Slezsko místo uvádějí jako Cegp. Podařilo se mi zde dohledat čtyři kusy patinované štípané

industrií sestávající z čepele z rohovce typu Krumlovský les a tři kusy výrobního odpadu. Níže na svahu směrem k cestě se mi podařilo najít dvě nepatinovaná jádra a u nedalekého křížku vedle polní cesty ležela šipka kultury zvoncovitých pohárů.

Major J. Lavický v deníku dále uvádí, že v roce 1940 našel klínový nůž na dnes již zrušené polní cestě ve vzdálenosti 500 m východně od kostela v Radosticích. Při revizi na tomto místě (polní trať „Dlouhé nad křížem“) se autorovi zprávy podařilo nalézt pouze polotovary ploché neolitické sekerky.

Literatura

Lavický, J. 1935–1943: *Steinzeit* [deník]. Rkp. Uloženo: archiv Ústavu Anthropos, Moravské zemské muzeum, č. AD/28.

Summary

Based on Major J. Lavický's archaeological diary, the location of a Paleolithic site was confirmed in 'Cejp' field (Radostice cadastral area, Brno-Country District). The site is situated 1 km southeast of the church at an elevation of 313 m. The surface survey yielded four pieces of patinated chipped stone industry.

Petr Šmácho

Řícmanice (okr. Brno-venkov)

„Na Štukách“.

Paleolit. Ojedinelé artefakty. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum – Ústav Anthropos.

Lokalizace: WGS-84: 49.2553383N, 16.6811281E

Při pokusu dohledat podle archeologického deníku majora Lavického jednu ze čtyř poloh s pravěkými nálezy na katastru obce Bílovice nad Svitavou navštívil autor zprávy plošinu vyběhajícího hřbítka kóty 373,9 m v trati „Na Štukách“, která se podle mapové aplikace s LIDARem jevila jako příhodné místo pro možné diluviální osídlení. Pod fotovoltaickou elektrárnou na louce značně rozryté od stáda divokých prasat se mi podařilo nalézt reziduum jádra a úštěp s negativem po těžbě, obojí ze silně patinovaného spongolitu. Analogicky podobné nálezy, avšak v hojnějším počtu, jsem našel na nedalekém Hradisku u Obřan, na jižním svahu pod vrcholem kóty 333,7 m a severně proti proudu Svitavy na lokalitě Blansko 2 v trati „Otisky“ („Nad Cihelnou“).

Přestože se místo nálezu nachází již na katastru Řícmanic, nemohu vyloučit možnost, že se jedná o větší z poloh popisovaných majorem J. Lavickým v deníku na str. 5 (Lavický 1935–1943) mezi lokalitami řazenými do katastru Bílovice nad Svitavou. Major J. Lavický mj. píše, že na levém břehu Svitavy a z východu přítékajícím potokem, severně od cesty do Řícmanic jsou dvě polohy s nálezy nacházející se severovýchodním směrem k rozšíření kóty 372 m (podle Topografické sekce 3. vojenského mapování 1 : 25 000 jde o kopec s názvem Nivka 372 m, dnes označovaný jako kóta 373,9 m). První z poloh je mezi pěšinami pod ulicí o rozměrech 30 × 30 m na jižním svahu, druhá o ploše 100 × 100 m mezi pěšinami nad silnicí na jihozápadním svahu. Bohužel z deníku Lavického není zřejmé, co zde přesně našel, neboť v roce 1937 uvádí pouze souhrn nálezů ze všech čtyř poloh na katastru Bílovice nad Svitavou v počtu 64 kusů industrie, a to jak neolitické, tak eolizované, a to ještě s otazníky.

Literatura

Lavický, J. 1935–1943: *Steinzeit* [deník]. Rkp. Uloženo: archiv Ústavu Anthropos, Moravské zemské muzeum, č. AD/28.

Summary

A residual core and a flake with a negative scar, both made of highly patinated spongolite, were discovered in 2023 on the plateau extending from the spot height of 373.9 m in 'Na Štukách' field (Řícmanice cadastral area, Brno-Country District).

Petr Šmácho

Sivice (okr. Brno-venkov)

„Štarcárky“, parc. č. 993/6.

Mladý paleolit. Ojedinelý artefakt. Povrchový nález. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i., inv. č. 5/23-317.

Lokalizace: WGS-84: 49.2051081N, 16.7770953E

Během výstavby komunikací a inženýrských sítí bylo při záchraném výzkumu pod jižními sprašovými svahy polních tratí „Štarcary“ a „Štarcárky“ nalezeno roku 2023 ojedinelé pyramidální pazourkové jádro z období mladého paleolitu alterované ohněm. Z povrchových nálezů jsou z blízkého okolí v minulosti zmiňovány klínky, úštěp a jádro z rohovce typu Krumlovský les z kóty 367 m na poli jižně od tratí „Blažovsko“ a drasadlo s čepelemi a zlomky křídového rohovce jihovýchodně od kóty 367 m (Belcredi 1989).

Literatura

Belcredi, L. (ed.) 1989: *Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov*. Brno: Okresní muzeum Brno-venkov.

Summary

During the construction of roads and utility networks at the Štarcárky site (Sivice cadastral area, Brno-Country District), a unique pyramidal flint core from the Late Paleolithic period, altered by fire, was discovered in 2023 during a rescue excavation below the southern loess slopes of the fields 'Štarcary' and 'Štarcárky'.

Petr Kos

Sušice (k. ú. Sušice u Přerova, okr. Přerov)

„Dílnice“, parc. č. 913/1.

Mladý paleolit. Ojedinelý artefakt. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4869642 N, 17.5431433 E

Během povrchové prospekce realizované B. Gibalou v měsíci prosinci 2023 na katastru obce Sušice u Přerova byl nalezen ojedinelý patinovaný artefakt mladopaleolitického stáří (obr. 25). Lokalita se nachází v západní části polohy „Dílnice“. Nadmořská výška v místě nálezu činí 235 m. Jde o polohu situovanou na tzv. Radslavické terase pleistocenního stáří při jižním okraji bečevské části Moravské brány. Artefaktem nalezeným na povrchu ornice bylo škrabadlo na zlomené silně patinované oboustranně retušované čepele. Nástroj byl zhotoven ze silicitu glacienních sedimentů. Dochovaná délka artefaktu činí 73 mm, maximální šířka 29 mm. Dochovaná délka artefaktu činí 73 mm, maximální šířka 29 mm. Tloušťka se pohybuje od 7 do 9 mm. Hmotnost předmětu je 28,42 g. Doklady paleolitického osídlení byly poblíž hrany tzv. Radslavické terasy na levobřeží

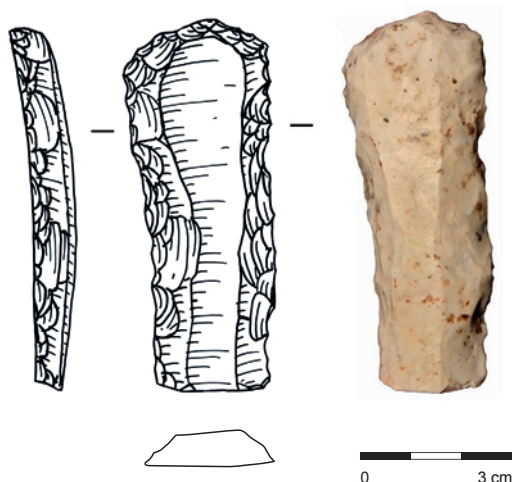
říčky Libuška zaznamenány již dřívějšími povrchovými sběry J. Diviše a D. Fryče přibližně 600 m severovýchodním směrem od místa výše popisovaného solitérního nálezu škrabadla na čepeli (Diviš 2004; Diviš, Fryč 2020; Schenk 2021).

Literatura

Diviš, J. 2004: Archeologické nálezy od osady Kudlov u Sušice, okr. Přerov. *Archeologie Moravy a Slezska IV*, 16–20.

Diviš, J., Fryč, D. 2020: Sušice (k. ú. Sušice u Přerova, okr. Přerov). *Přehled výzkumů* 61(1), 140–141.

Schenk, Z. 2021: Nejstarší osídlení katastru obce Sušice u Přerova ve světle archeologických pramenů. In: Z. Schenk et al.: *Pravěké až středověké osídlení katastru obce Sušice u Přerova ve světle archeologických pramenů*. Sušice: obec Sušice, 14–17.

Obr. 25. Sušice. Mladopaleolitické škrabadlo na zlomené čepeli s oboustrannou retuší. Foto Z. Schenk, kresba D. Figel'.

Fig. 25. Sušice. Upper Paleolithic endscraper on a broken blade with bilateral retouch. Photo by Z. Schenk, drawing by D. Figel'.

Summary

An isolated Upper Paleolithic artefact – an endscraper on a broken blade with bilateral retouch made of erratic flint with strong patina (Fig. 25), was found in 2023 during a surface survey in 'Dílnice' field, near the spot height of 235 m (Sušice u Přerova cadastral area, Přerov District).

Zdeněk Schenk, Bohumil Gibala

Štítná nad Vlárí-Popov (okr. Zlín)

„Zmilové horky“.

Pozdní fáze mladého paleolitu. Ojedinelé artefakty. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: 1 ks dočasně u nálezce, 5 ks Moravské zemské muzeum – Ústav Anthropos.

Lokalizace: WGS-84: 49.0755906N, 17.9918511E

Na jižním výběžku kóty 504 m Otěpková, v nadmořské výšce 327 m, vyzdvihl autor zprávy na jaře 2022 malý soubor štípané industrie z radiolaritu v počtu šesti kusů s převahou výrobního odpadu. Nejzajímavějším artefaktem v drobné kolekci je jádro (obr. 26).

Poloha, vybíhající hřbítek s plošinkou situovaný nad Tuříčským potokem, byla pisatelem vytipována na základě programu Analýza výškopisu (<https://ags.cuzk.cz/av/>) jako místo příhodné pro paleolitické osídlení v oblasti, kterou pravděpodobně procházela distribuční trasa atraktivní suroviny na výrobu štípané industrie – radiolaritu typu Vršatské Podhradie. Většina morfoloogicky podobných míst v údolí Vlárý, kde by bylo možno předpokládat nálezy štípané industrie, není bohužel v současnosti již orána. Převažují zde pastviny nebo les, a místa jsou tudíž povrchovým sběrům nepřístupná.

Literatura

Neuvedeno.

Obr. 26. Štítná nad Vlárí-Popov. Radiolaritové jádro. Foto P. Šmacho.

Fig. 26. Štítná nad Vlárí-Popov. Radiolarite core. Photo by P. Šmacho.

Summary

A small assemblage of chipped stone industry was collected on the southern outcrop of the Otěpková spot height of 504 m in 'Zmilové horky' field (Štítná nad Vlárí-Popov cadastral area, Zlín District) in the spring of 2022. The assemblage consists of six radiolarite pieces, predominantly production waste. The most intriguing artefact is a core (Fig. 26).

Petr Šmacho

Želeč (k. ú. Želeč na Hané, okr. Prostějov)

„Holcase za státní“; parc. č. 1625.

Mladý paleolit. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3525300N, 17.0689992E

Paleolitické osídlení v okolí Brodku u Prostějova na katastru obcí Ondratice, Želeč, Drysice, a Otaslavice je známé již od konce devatenáctého století (Maška, Obermaier 1911; Mlejnek 2015). Nejvíce povrchových nálezů štípané industrie přitom pochází z centrální lokality Ondratice I/Želeč (Svoboda 1980; Mlejnek et al. 2012; Oliva 2021). Jádro nálezů z této polohy můžeme na základě techno-typologické analýzy datovat do počátku mladého paleolitu, ačkoliv menší část nálezů náleží i mladším obdobím. V roce 2009 se v těžebním prostoru přilehlé ondratické pískovny podařilo objevit intaktní sedimenty obsahující paleolitickou kulturní vrstvu s ohništi a nepočtenými kamennými artefakty, která byla datována do období GI (Greenland Interstadial) 11 (přibližně 43 000 let BP cal). Tato lokalita, nacházející se v poloze „Holcase za státní“, nazvaná Želeč I, byla

následně v letech 2010–2012 podrobena archeologickému výzkumu (Mlejnek et al. 2016; Mlejnek, Vadoc 2014; Mlejnek et al. 2013; Mlejnek, Škrdla 2012; Mlejnek et al. 2011; Škrdla, Mlejnek 2010). Nejvíce nálezů přinesla hlavní sonda Zel_4a.

V roce 2022 se mezinárodnímu týmu soustředěnému kolem centra ERCA (oddělení Archeologického centra Olomouc, p. o.) podařilo získat grant z Visegradského fondu, zaměřený na téma výzkumu období příchodu prvních moderních lidí do střední Evropy. Hlavní část tohoto projektu představovalo pokračování ve výzkumu lokality Želeč I a odebrání vzorků sedimentu, které byly následně podrobeny přírodovědným analýzám s cílem upřesnit informace o přírodním prostředí, jež zde panovalo v době osídlení lokality prvními lidmi, a také o způsobu vzniku a době uložení zde dochovaných sedimentů.

V rámci výzkumu v srpnu 2022 došlo k vyhloubení několika dalších sond v těžebním pásmu pískovny. Kromě toho došlo také k prosondování pole v místě povrchové lokality Ondratice I/Želeč. Za zmínku stojí rovněž objev nové koncentrace povrchových nálezů Želeč II amatérským spolupracovníkem P. Štěpánkem (WGS-84: 49.3515375N, 17.0707347E). Hlavním výsledkem výzkumné sezony 2022 bylo ale rozšíření sondy Zel_4a na lokalitě Želeč I o dalších 9 m² a následně odebrání vzorků (obr. 27). Konkrétně se jednalo o vzorky na analýzu mikromorfologie sedimentů a geochemické analýzy (L. Lisá), na antrakologickou analýzu a analýzu rostlinných makrozbytků (M. Hajnalová), na OSL datování (P. Moska), na fytolitovou analýzu (Á. Pető) a konečně na radiokarbonové datování. Nepočtenou kolekci nově nalezené štípané industrie analyzoval O. Mlejnek, který také aktualizoval plán prostorové distribuce nálezů. V průběhu roku 2023 došlo k provedení jednotlivých přírodovědných analýz odebraných vzorků. Příprava nálezové zprávy a finální publikace výsledků je plánována na rok 2024. Doufáme, že poznatky získané z této lokality významně přispějí k rozšíření vědomostí souvisejících s příchodem moderních lidí do střední Evropy.

Literatura

- Maška, K., Obermaier, H. 1911:** La station solutréenne de Ondratitz (Moravie). *L'Anthropologie* 22, 403–412.
- Mlejnek, O. 2015:** *Paleolit východních svahů Dražanské vrchoviny*. Dissertationes Archaeologicae Brunenses/Pragensesque 18. Brno: Masarykova univerzita.
- Mlejnek, O., Škrdla, P. 2012:** Želeč (k. ú. Želeč na Hané, okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 53(1), 118–122.
- Mlejnek, O., Škrdla, P., Novák, J. 2013:** Želeč (k. ú. Želeč na Hané, okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 54(1), 131–133.
- Mlejnek, O., Škrdla, P., Přichystal, A. 2012:** Ondratice I/Želeč – An Early Upper Palaeolithic Site in Central Moravia. *Archäologisches Korrespondenzblatt* 42(3), 295–314.
- Mlejnek, O., Škrdla, P., Tostevin, G. B., Lisá, L., Novák, J. 2016:** Želeč I (okr. Prostějov / CZ) – The Early Upper Palaeolithic stratified site. The question of the integrity of the Ondratice I/Želeč surface collection. *Archäologisches Korrespondenzblatt* 46(1), 1–14.

Mlejnek, O., Škrdla, P., Tostevin, G. B., Přichystal, A., Novák, J., 2011: Želeč (k. ú. Želeč na Hané, okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 52(1), 151–154.

Mlejnek, O., Vadoc, M. 2014: Želeč (k. ú. Želeč na Hané, okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 55(1), 153–154.

Oliva, M. 2021: Ondratice I/Želeč: Ústřední mladopaleolitická stanice s listovitými hroty. *Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales* CVI(1), 3–74.

Svoboda, J. 1980: *Křemencová industrie z Ondratice. K problému počátků mladého paleolitu*. Studie Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně IX(1). Praha: Academia.

Škrdla, P., Mlejnek, O. 2010: Želeč (k. ú. Želeč na Hané, okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 51, 296–301.

Obr. 27. Želeč I. Pokračování výzkumu v sondě Zel_4a v roce 2022. Foto O. Mlejnek.

Fig. 27. Želeč I. Continuation of the excavation in the trench Zel_4a in 2022. Photo by O. Mlejnek.

Summary

The Želeč I stratified site (Želeč na Hané cadastral area, Prostějov District), located in the area of the Ondratice sand mine, has been systematically surveyed since 2009 (Mlejnek et al. 2016). In 2022, the research of this Early Paleolithic site was financially supported by the Visegrad Fund, enabling the continuation of investigation in the Zel_4a trench (Fig. 27). An additional area of 9 m² was excavated, and the sediment was sampled for paleobotanical (charcoal and phytolith) and geoarchaeological (geochemical and micromorphological) analyses, as well as for radiocarbon and OSL dating. All these samples were analysed in 2023 and the final results will be published in 2024.

Ondřej Mlejnek, Roman Bortel, Antonín Frélich, Mária Hajnalová, Radek Johančík, Lenka Lisá, Piotr Moska, Ákos Pető, Petr Škrdla